

พัฒนาการสร้างเครือข่าย ของชาวจีนฮากกาในพื้นที่ ภาคใต้ตอนล่าง

Development Network construction of Hakka people in southern Thailand

Ma guitong

(马贵通博士，南宁师范大学，讲师，研究方向：泰国研究、文化研究、华人研究)

【摘要】泰国南部下游的客家人通过中华文化“关系”文化将中华优秀传统文化传承下来，通过“血缘、业缘、地缘、神缘和物缘”五缘文化力作为纽带建立强大的华人社会网络结构，并与当地泰国佛教徒和穆斯林相处融洽，友好往来。华人社会网络在关系文化的主导下组织形式也随着时代的发展、泰国政治局势、国家政策、国际形势和地方情况等各种不同环境和背景下不断发展、变化与创新，他们通过不断地改进社会组织形式适应时代的发展与需求，最终成为推动泰国经济与社会发展不可或缺的重要组成部分。

关键词：泰国华人；客家；社会网络

Abstract

Hakkas in the South and lower reaches of Thailand have inherited the excellent traditional Chinese culture through the Chinese “guanxi (relationship)” culture, and established a strong Chinese social network structure through cultural relationships related to the following five aspects: blood, industry, geography, God and material. They can get along with local Thai Buddhists and Muslims and communicate with each other. Under the guidance of the relationship culture, the organization of Chinese social network has been developing, changing and innovating with the development of the times, the political situation in Thailand, the national policy, the international situation and the local situation. They can adapt to the development and demand of the times by constantly improving the social organization, and finally became the indispensable components for promoting the economic and social development of Thailand.

Keywords: Thai Chinese, Hakka, Social network

ชาวจีนฮากกาในพื้นที่ภาคใต้ตอนล่างนั้นก็ไม่ได้ต่างจากกลุ่มชาวจีนอื่น ๆ ในพื้นที่เดียวกัน พวกเขา มีการรวมกลุ่มตามกลุ่มภาษา และมีปฏิสัมพันธ์กับคนพื้นเมืองมากขึ้น และทำให้การแบ่งพวกแบ่งพรรคตามกลุ่มภาษาได้ลดลงตามกาลเวลา ชาวจีนฮากกา รุ่นแรกมีการจัดงานประจำปีที่ศาลเจ้าและศาลบรรพบุรุษ และแบ่งเป็นงานฤดูใบไม้ผลิและฤดูใบไม้ร่วง ชาวจีนอพยพในยุคแรกของประเทศต่าง ๆ ในแถบเอเชียอาคเนย์ต่างนิยมตั้งศาลเจ้าประจำกลุ่มภาษาของตนขึ้นในถิ่นที่อยู่อาศัยของตน เพื่อเป็นศูนย์รวมจิตใจของผู้คน และเป็นสถานที่สำหรับทำพิธีกรรมทางศาสนา เช่น การเซ่นไหว้เทพเจ้าในเทศกาลหรือวันสำคัญต่าง ๆ ตามความเชื่อของคนในกลุ่มภาษาของตน ทั้งนี้เพราะพวกเขายังติดยึดอยู่กับ “ถิ่นเกิด สายเลือด และอาชีพ” (地缘, 血缘, 业缘) (Wu Hua 吴华, 1975:2) นอกจากนี้ยังมีการรวมกลุ่ม

สร้างเครือข่ายทางสังคมและวัฒนธรรมตั้งแต่รุ่นแรก ที่อพยพเข้ามาสู่พื้นที่ภาคใต้ พวกเขาได้ร่วมแรงร่วมใจกันสร้างกลุ่มต่าง ๆ ขึ้นมาเพื่อเป็นศูนย์รวมจิตใจและเป็นสถานที่สำหรับทำพิธีกรรมทางศาสนาเพื่อทำพิธีเซ่นไหว้เทพเจ้าในเทศกาลหรือวันสำคัญต่าง ๆ ตามความเชื่อของชาวจีนฮากกา ทั้งนี้พวกชาวจีนฮากกายังคงยึดติดอยู่กับ “ถิ่นเกิด สายเลือด ตระกูล และอาชีพ” เช่น ชาวจีนฮากกา รุ่นแรกนิยมตั้งหิ้งหรือเฮ่งวิญญูณบรรพบุรุษไว้ในทิศเหนือมุ่งไปทิศใต้ ซึ่งเป็นความเชื่อที่ยึดมั่นตั้งแต่อดีต อย่างไรก็ตาม เนื่องจาก การสร้างเครือข่ายของกลุ่มฮากกา มีความซับซ้อนและแตกต่างกันไปตามบริบทแต่ละพื้นที่ ในการศึกษาจำแนกชาวจีนฮากกาออกเป็นสองกลุ่มใหญ่คือ กลุ่มที่อยู่ในพื้นที่ขนาดใหญ่ซึ่งเป็นสังคมเมือง เป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจภาคใต้ที่มีความหลากหลายในแง่เศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม วิถีชีวิตผู้คนที่ยึด

ซับซ้อน กับอีกกลุ่มคือชาวฮากกาในบริเวณสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งมีวิถีชีวิตที่เรียบง่ายกว่า และอยู่ในพื้นที่ของกลุ่มคนในวัฒนธรรมอิสลาม เป็นกลุ่มใหญ่

1. กลุ่มชาวจีนฮากกาในเมืองหาดใหญ่

1.1 การสร้างเครือข่ายของกลุ่มชาวจีนในเมืองหาดใหญ่ ก่อนพ.ศ.2452

ภูวดล ทรงประเสริฐ (2519:324) กล่าวถึง การตั้งหลักแหล่งของคนจีนฮากกาในจังหวัดพื้นที่ภาคใต้ว่า เมื่อมีการพัฒนาเส้นทางรถไฟสายใต้และมีเมืองศูนย์กลางการค้าเกิดขึ้นใหม่ คือ เมืองหาดใหญ่ จังหวัดสงขลานั้น เมืองหาดใหญ่เป็นศูนย์กลางจีนแคะ (ฮากกา) ที่ใหญ่ที่สุดในภาคใต้ตั้งแต่สมัยนั้นจนถึงปัจจุบัน รัฐบาลไทยในขณะนั้นมีนโยบายดึงดูดทุนจากชาวจีนโพ้นทะเลในเมืองมลายูของอังกฤษและในหมู่เกาะอินเดียนตะวันออกของเนเธอร์แลนด์เพื่อเข้ามาทำสวนยางพาราอย่างจริงจัง ในที่สุดแล้วมิใช่เฉพาะแต่นายทุนจีนฮากกาซึ่งเงินทุนจำนวนมากมาจากปีนังและเมดานเพื่อนำเข้ามาบุกเบิกทำสวนยางขนาดใหญ่ตั้งแต่หาดใหญ่ลงไปถึงพรหมแดนที่ติดกับมลายูของอังกฤษเท่านั้น แต่นายทุนจีนฮากกายังได้นำระบบหุ้นส่วนระหว่างนายจ้างและลูกจ้าง ซึ่งส่วนใหญ่เคยเป็นกรรมกรสร้างเส้นทางรถไฟสายใต้มาก่อน ในขณะที่บริษัทเจ้าของสวนยางพาราจะทดลองเงินทุนต่าง ๆ ให้ก่อน กรรมกรจีนฮากกาลงทุนแต่แรงงานของเขาในแต่ละโครงการ เมื่อสวนยางพาราแต่ละแปลงพร้อมที่จะผลิตได้ ทั้งสองฝ่ายมาแบ่งปันสวนยางพาราเพื่อครอบครองเป็นเจ้าของตามเงื่อนไขสัญญาที่ตกลงกันได้ วิธีการดังกล่าวถือได้เป็นการสร้างเครือข่ายทางเศรษฐกิจอย่างเที่ยงธรรม เมื่อระบบนี้ได้มีการแพร่หลายแล้วจึงไม่จำกัดอยู่แต่กรรมกรชาวจีน

ฮากกา แต่บรรดานายทุนจีนในปรัคกำลังเผชิญปัญหามาตรการกีดกันการทำสวนยางขนาดใหญ่ในมลายูของอังกฤษ จึงได้หันมาระดมแรงงานจีนฮากกาเพื่อมาบุกเบิกการทำสวนยางพาราในภาคใต้ของไทยซึ่งทางการไทยได้เปิดประตูต้อนรับพวกเขาอย่างเต็มที่ในเวลานั้น

สำหรับพัฒนาการของชาวจีนฮากกาอาจเริ่มแต่ยุคก่อนสร้างรถไฟสายใต้ (ก่อนพ.ศ.2452) ชาวจีนฮากกาที่ได้อพยพเข้ามาสู่ภาคใต้ของประเทศไทยนั้น เริ่มต้นได้อพยพเข้ามาขึ้นฝั่งปีนังหรือท่าเรือกรุงเทพในประเทศไทยอาศัยอยู่ไว้ก่อน และต่อมาบางกลุ่มได้เข้าสู่ภาคตะวันตกและภาคกลางของประเทศไทยเพื่อจับจองพื้นที่ ต่อมา ได้กระจายอาศัยอยู่ในทุกภูมิภาคของประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเมืองหาดใหญ่มีชาวจีนฮากกาเป็นจำนวนมากที่สุด และชาวจีนฮากกาได้อพยพเข้ามาเมืองหาดใหญ่ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2452 เป็นต้นมา เนื่องจาก รัฐบาลได้ตัดสินใจสร้างรถไฟสายใต้ จึงเริ่มมีชาวจีนฮากกาเป็นจำนวนมากพร้อมกับชาวจีนกลุ่มอื่น ๆ ได้อพยพโยกย้ายถิ่นฐานลงมาและอาศัยอยู่บริเวณรถไฟสายใต้และเนื่องจากว่าผู้รับเหมาก่อสร้างเจียกซี (ขุนนิพัทธ์จีนนคร) เป็นชาวจีนฮากกามาจากเมืองเหมยเสี้ยน จึงได้ดึงดูดและชักชวนพรรคพวกที่เป็นชาวจีนฮากกาด้วยกันจำนวนมากเข้ามาทำงานก่อสร้างรถไฟสายใต้ ชาวจีนฮากกาได้กระจายไปอยู่ตามเขตต่าง ๆ ในจังหวัดพื้นที่ภาคใต้ เช่น ในจังหวัดสงขลามีจุดศูนย์กลางที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดยะลามีศูนย์กลางที่อำเภอเบตง จังหวัดสุราษฎร์ธานีมีศูนย์กลางอยู่ที่อำเภอพุนพิน นอกจากนั้น ยังมีชาวจีนฮากกาได้อาศัยอยู่ที่จังหวัดพื้นที่ภาคใต้ตอนบน เช่น พังงา กระบี่ นครศรีธรรมราช และภูเก็ต และมีศูนย์กลางอยู่ที่อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต

การสร้างรถไฟสายใต้ส่งผลให้การเดินทางเข้า

ผู้พื้นที่ภาคใต้ตอนล่างมีการคมนาคมที่สะดวกสบาย อีกทั้งยังดึงดูดชาวจีนฮากกาเป็นจำนวนมาก รวมถึงชาวจีนกลุ่มต่าง ๆ ได้หลั่งไหลเข้ามาอาศัยอยู่มากขึ้นนับตั้งแต่ ปีพ.ศ. 2452 ที่มีการสร้างทางรถไฟสายใต้ตัดผ่านหัวเมืองต่าง ๆ โดยเฉพาะสภาพสังคมและวัฒนธรรมของเมืองหาดใหญ่ในช่วงเวลานั้นจะมีลักษณะเป็นแบบจีน เพราะผู้คนส่วนใหญ่เป็นชาวจีนและได้สร้างชุมชนแบบจีนขึ้น จึงกล่าวได้ว่าในระยะเริ่มแรกสภาพทางสังคมและวัฒนธรรมตัวอย่างเช่นเมืองหาดใหญ่เป็นสังคมที่มีวัฒนธรรมแบบชุมชนจีน และในจำนวนชาวจีนในหาดใหญ่ช่วงเวลานั้น ชาวจีนฮากกามีจำนวนมากที่สุด และภาษาจีนฮากกาถูกใช้เป็นภาษากลางในการติดต่อสื่อสารการค้าธุรกิจ ซึ่งถือได้ว่า ในช่วงเวลานั้นเมืองหาดใหญ่เป็นเมืองแห่งชาวจีนฮากกาที่ว่าได้

ในช่วงเวลานี้ วัฒนธรรมกวนชี่ยังสะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนว่าต้องอาศัยระบบเครือญาติและระบบพวกพ้องเป็นหลัก และอาศัยกลุ่มเพื่อนเป็นรอง ชาวจีนฮากกาในยุคแรก ๆ นั้น พวกเขาได้สร้างเป็นเครือข่ายทางสังคมตามแซ่ตระกูลและภาษาถิ่น มีการแบ่งแยกความเป็นกลุ่มเขากลุ่มเราอย่างชัดเจน เห็นได้ชัดจากศาลเจ้าสมาคมและโรงเรียนจีนที่ชาวจีนต่างกลุ่มภาษาถิ่นร่วมกลุ่มภาษาเดียวกันสร้างขึ้นมา เพื่อแสดงพื้นที่อัตลักษณ์ความเป็นกลุ่มภาษาถิ่นไว้ ไม่ว่าจะกลุ่มฮากกา กลุ่มแต้จิ๋ว กลุ่มกวางตุ้ง กลุ่มฮกเกี้ยน และกลุ่มไหหลำ ฯ ในรุ่นแรก ชาวจีนฮากกาก็ได้สร้างศาลเจ้ากวนอูขึ้นมาเพื่อเป็นแหล่งรวมใจชาวจีนฮากกาด้วยกันเข้ามารวมตัวเองเป็นหนึ่งเดียว เพื่อให้มีความช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ต่อมาด้วยสาเหตุจำเป็นทางด้านธุรกิจประกอบกับผลจากการจัดการปกครองของรัฐบาลไทยที่มีนโยบาย “ชาตินิยม” จึงทำให้ชาวจีนฮากกาและชาวจีนกลุ่มอื่น ๆ ตื่นตัวว่าต้อง

มีความสามัคคีกันเพื่อที่สร้างเครือข่ายทางสังคมที่กว้างใหญ่กว่าเดิม เป็นการรวมพลังเพื่อที่จะต่อรองกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตลอดกาล และด้วยเหตุผลการกระจายตัวของชาวจีนกลุ่มภาษาต่าง ๆ ที่เคยอยู่เฉพาะในกลุ่มคนก็ได้แยกย้ายออกไปปะปนกับชาวจีนกลุ่มอื่น ๆ และชาวพื้นเมืองมากขึ้น จึงเป็นปัจจัยสำคัญทำให้การแบ่งกลุ่มเขากลุ่มเราลดลงตามเวลา จนปัจจุบันเกือบไม่มีการแบ่งแยกดังกล่าวหลงเหลืออยู่เลย ซึ่งก็เป็นพื้นฐานทำให้ชาวจีนแต่ละกลุ่มสามารถสร้างเครือข่ายทางสังคมเพื่อประสานผลประโยชน์และให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน การเปลี่ยนแปลงในชาวจีนฮากการุ่นที่ 1 ก่อนการขยายอำนาจรัฐ ชาวจีนฮากกาในภาคใต้ตอนล่างตอนนั้นยังไม่ได้มีปฏิสัมพันธ์กับสังคมภายนอกมาก แต่เนื่องจากพวกเขามาจากต่างบ้านต่างเมือง ทำให้พวกเขายังต้องอาศัย “ภาษา สายเลือด ถิ่นเกิดและอาชีพ” เป็นตัวแปรสำคัญในการรวมกลุ่มเป็นเครือข่ายการสร้างเครือข่ายทางสังคมในรุ่นที่ 1 จะเกิดขึ้นโดยธรรมชาติ ซึ่งจะอาศัยทุนดั้งเดิมในการสร้างเครือข่ายทางสังคม เพื่อความอยู่รอดของชุมชน แต่ต่อมา เนื่องจากความเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ทางการเมือง ทำให้รัฐบาลไทยเริ่มมีนโยบาย “รัฐนิยม” ซึ่งเป็นนโยบายได้ปฏิบัติเข้มงวดต่อชาวจีน มีอิทธิพลจากภายนอกที่เป็นอำนาจรัฐและอำนาจทุนเข้าไปมีบทบาท การดำเนินชีวิตของชาวไทยเชื้อสายจีนฮากกาเป็นไปตามความเชื่อ วัฒนธรรม และประเพณี ทำมาหากินกับธรรมชาติ ฐานความคิดการรวมกลุ่มในช่วงเวลานี้ จึงเป็นฐานคิดที่ผูกติดอยู่กับความเชื่อที่ถือว่าชาวจีนฮากกาทุกคนเป็นพี่น้องกัน ผู้อาวุโสทุกคนมีคุณค่า ควรให้การเคารพ มีวิถีการดำรงชีพเพื่อความอยู่รอด และชาวจีนฮากกาให้คุณค่าและความเคารพต่อบรรพบุรุษ โดยมีพิธีกรรมเช่นไหว้ตามประเพณีดั้งเดิม ระบบผู้ปกครองและระบบ

เจ้าหน้าที่ของไทย มีการติดตามเผ่าละวังความเคลื่อนไหว
ของกลุ่มคนจีนมากยิ่งขึ้น
ทำให้การติดต่อประสานงานของกลุ่มคนจีน
รวมถึงชาวจีนฮากกาในพื้นที่ภาคใต้ไม่สามารถทำได้อย่างเปิดเผย
กลุ่มชาวจีนฮากกาในประเทศไทย จึงมีการวางกลยุทธ์
ในการพบปะประสานงาน เพื่อช่วยเหลือกันในหมู่ชาวจีนฮากกา
และชาวจีนกลุ่มอื่น ๆ ในชุมชนต่าง ๆ จึงได้สร้างเครือข่ายที่แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น
เพื่อปกป้องผลประโยชน์ทางธุรกิจ และเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

อาวโซยังคงเป็นกลไกหลัก ทำหน้าที่ปกครองอยู่ร่วมกัน และมีสิทธิและอำนาจการตัดสินใจในการปกครองดูแลตนเองอย่างอิสระ มีวิธีการสร้างกลุ่มโดยผ่านความเชื่อ วัฒนธรรม การประกอบพิธีกรรม และประเพณีของชนเผ่า การสร้างเครือข่ายทางสังคมเพื่อความอยู่รอดการประสานงานและผลประโยชน์ในช่วงเวลานี้แสดงออกในรูปแบบของการช่วยเหลือแบ่งปัน โดยอาศัยระบบพวกพ้องและระบบเครือญาติ อย่างไรก็ตาม ถือได้ว่าในรุ่นแรกยังคงทุนทางสังคมดั้งเดิมของชาวจีนฮากกาในการสร้างเครือข่ายทางสังคมอย่างชัดเจน

1.2 การสร้างเครือข่ายตั้งแต่พ.ศ.2452-ปัจจุบัน
ประวัติศาสตร์อันรุ่งเรืองของกลุ่มชนเชื้อสายจีนฮากกาผู้บุกเบิกเมืองหาดใหญ่ เริ่มจากตระกูลจิระนครและตระกูลชีกิมหยง ซึ่งเป็นตระกูลคนจีนฮากกากลุ่มแรกและกลุ่มจีนอื่น ๆ อีกหลายกลุ่มต่อมาที่ได้วางรากฐานวัฒนธรรมกวนซีไว้เป็นบรรทัดฐานในการพัฒนาเมืองหาดใหญ่ร่วมกับคนไทยอีกสองคนคือ พระเสน่หามนตรีและพระยาอรชรภักดิ์วีสุณทร

ตั้งแต่ยุคแรก และได้เป็นผู้นำพาเมืองหาดใหญ่ก้าวไปสู่เมืองแห่งเศรษฐกิจในภาคใต้ และมีการพัฒนาเจริญเติบโตแบบไม่หยุดยั้งจนถึงปัจจุบัน ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลง จนเป็นศูนย์กลางทางค้าธุรกิจที่มีความเจริญรุ่งโรจน์ของภาคใต้ และได้มีความสัมพันธ์กับการขยายตัวของระบบทุนนิยมโลกสมัยใหม่อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ กลุ่มชาวจีนฮากกาผู้บุกเบิกเหล่านี้ล้วนแต่เป็นเจ้าของที่ดิน ซึ่งกระจายการถือครองที่ดินในสัดส่วนที่ไม่แตกต่างกันมากกับชาวไทยทั่วไป และพวกเขาได้มีการพัฒนาที่ดินหลายส่วนเป็นโรงแรม ตลาด ศูนย์การค้า ซึ่งทั้งหมดก็เป็นผลผลิตที่เกิดจากมันสมองของชาวจีนฮากกาและชาวจีนกลุ่มอื่น ๆ ที่ได้ให้ความร่วมมือกับชาวไทยท้องถิ่นที่มีอำนาจและอิทธิพล และได้มีการสร้างความสัมพันธ์เครือข่ายทางสังคม วัฒนธรรมและเศรษฐกิจที่มีการสืบทอดกันมาจากวัฒนธรรมกวนซีของจีนมาอย่างสืบเนื่อง โดยมีการปรับเปลี่ยนและสร้างใหม่ตามความต้องการของยุคสมัย

ต่อมาในยุคหลัง ๆ กิจการของคนจีนฮากกา

เหล่านี้ก็ได้แตกย่อยสาขาในรุ่นบุตรหลาน แต่ก็ได้มีการเพิ่มพูนและขยายฐานในการสร้างเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง ปัจจุบันยากที่จะทราบว่า วัฒนธรรมกวนซีที่เกิดจากของชาวจีนกลุ่มไหนเป็นต้นคิด และเนื่องจากมีอำนาจรัฐที่มีส่วนเข้ามามีบทบาทให้ชาวจีนฮากกามีสถานะเป็นคนไทย โดยมีการเปลี่ยนแซ่เป็นนามสกุลตั้งแต่สมัยจอมพลป.พิบูลสงคราม เป็นต้นมา ประกอบกับโลกาภิวัตน์สมัยใหม่ได้ส่งผลกระทบต่อโครงสร้างสังคม วัฒนธรรมของคนทั่วโลกโดยไม่เว้นแม้กระทั่งชาวจีนฮากกา ซึ่งมีวัฒนธรรมกวนซีที่แข็งแกร่งมากเพียงใดก็ตาม แต่ก็ได้รับอิทธิพลจากโลกาภิวัตน์ไม่มากนัก อย่างไรก็ตาม บทบาทของวัฒนธรรมกวนซีก็ไม่เคยจางหายไป เนื่องจากว่าวัฒนธรรมกวนซีเป็นสิ่งที่ไม่หยุดนิ่ง และสามารถเปลี่ยนแปลงตามสภาพแวดล้อม มีลักษณะที่เป็นพลวัตปรับเปลี่ยนพัฒนาได้ตามยุคสมัย “วัฒนธรรมกวนซีเป็นบรรทัดฐานของชีวิต” “วัฒนธรรมกวนซีเป็นเสาหลักของการพัฒนาและความมั่นคง” “วัฒนธรรมกวนซีเป็นช่องทางสำคัญที่มุ่งไปสู่ความสำเร็จ” ในทัศนะของชาวจีนรวมทั้งชาวจีนฮากกาตนเอง

ในพื้นที่ภาคใต้ตอนล่าง สมาคมของชาวจีนฮากกาแห่งแรกได้สร้างที่เมืองหาดใหญ่ สร้างขึ้นโดยใช้ชื่อว่า “ชมรมจีนแคะหาดใหญ่” ในพ.ศ. 2490 และต่อมาไม่นานได้ก่อตั้งศาลเจ้ากวนอูในพ.ศ. 2492 และวัดกวนอิมก๊วซื่ออ๋ม สร้างมูลนิธิศิริธรรมเพื่อบำเพ็ญคุณประโยชน์และสร้างสาธารณะกุศล และมีคุณูปการแก่สังคมอันมากมาย พวกชาวจีนฮากกาจะหาทุกวิถีการเพื่อรวมกลุ่มให้ชาวจีนฮากกาเป็นเครือข่ายที่กว้างขึ้นและยิ่งใหญ่ขึ้นเรื่อย ๆ กล่าวได้ว่า ชาวไทยเชื้อสายจีนฮากกามีคติประจำใจใจเหมือนกันอย่างหนึ่ง ดังที่ปรากฏในจุดมุ่งหมายของหนังสือการจัดตั้งสมาคมกลุ่มภาษาของชาวจีน

ฮากกา คือ เมื่อมีชีวิตอยู่ต้องมีที่ทำงาน มีที่อยู่ที่มีมั่นคง เมื่อมีบุตรต้องมีโรงเรียนให้บุตรหลานได้ศึกษาเล่าเรียน เมื่อแก่ชราต้องมีคนเลี้ยงดูหรือที่พึ่งพา เมื่อตายไปต้องมีสุสานฝัง จากความเชื่อเหล่านี้ชาวจีนฮากกาได้สร้างโรงเรียนสอนภาษาจีนขึ้นมาตัวอย่างเช่น ในเมืองหาดใหญ่ขุนนิพัทธ์จินนครได้สร้างโรงเรียนสอนภาษาจีนแห่งแรก “ยี่ฉุน” (益群学校) ขึ้นมา ในเมืองเบตงชาวจีนฮากกาได้สร้างโรงเรียน “เซียงหลิน” (香林学校) เพื่อตอบสนองความต้องการต่อการศึกษาลูกหลาน และได้สร้างสุสานจงฮั่วที่บ้านพรุเพื่อให้ผู้ไร้ญาติเสียชีวิตมีที่ฝัง สร้างมูลนิธิบ้านคนชราเพื่อให้อาวุโสที่ไร้บุตรไร้ญาติมีที่พักพิงและมีผู้ดูแลในยามป่วย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของหนังสือบรรณานุกรมสมาคมฮากกาแห่งประเทศไทย กล่าวได้ว่า ชาวจีนฮากกาต่างมีคติประจำใจ เหมือนกับการจัดตั้งสมาคมของชาวจีนแคะ คือ เมื่อมีชีวิตอยู่ต้องมีที่ทำงานมีที่อยู่มั่นคง เมื่อมีบุตรต้องมีโรงเรียนให้บุตรหลานได้ศึกษาเล่าเรียน เมื่อตายไปต้องมีสุสานฝัง (สมาคมฮากกาแห่งประเทศไทย. 1957: 35)

ชาวจีนฮากการุ่นที่ 1 ได้รวมตัวเป็นกลุ่มโดยอาศัยภาษาและถิ่นเกิดซึ่งเป็นพื้นฐานดั้งเดิม จากการศึกษาของนายจินต์ รุจเรืองโรจน์ นักกิตติมศักดิ์ที่ปรึกษาสมาคมหาดใหญ่ (ผู้ให้สัมภาษณ์) Ma Guitong (ผู้สัมภาษณ์) ที่บ้านเลขที่ 91 ถ. ราษฎร์ยินดี อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 14 สิงหาคม พ.ศ. 2559 กล่าวถึง การรวมตัวเป็นกลุ่มของชาวจีนฮากกาในรุ่นแรก สมัยป่าผมหได้เล่าให้ผมฟังว่า คนจีนฮากกาที่อพยพออกนอกประเทศ ส่วนใหญ่มาจากมณฑลกวางตุ้งและมณฑลฮกเกี้ยนซึ่งอยู่ทางตอนใต้ของจีน เนื่องจากว่าสมรภูมิที่มักมีการสู้รบกันอย่างดุเดือด ทำให้ชาวจีนฮากกาบางส่วนต้องอพยพออกนอกประเทศทำมาหากิน

เพื่อความอยู่รอด ส่วนหนึ่งของคนจีนฮากกาอพยพ มาขึ้นฝั่งที่เมืองไทย และเข้ามาที่กรุงเทพฯ พร้อมกับกลุ่มจีนแต้จิ๋ว คนจีนฮากกาที่เข้ามาปักหลักทำ มาหากินในหาตใหญ่ ส่วนหนึ่งมาจากมาเลเซีย สิงคโปร์ และฟิลิปปินส์ หลังจากประเทศไทย ประกาศสงวนกรรมสิทธิ์ที่ดินให้แก่ผู้เข้ามาบุกเบิก พื้นที่ภาคใต้ อีกส่วนหนึ่งมาจากสุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช สงขลา และระนอง โดยเฉพาะช่วง ที่มีการค้นพบแหล่งแร่บริเวณ นครศรีธรรมราช และ ภูเก็ต และช่วงที่สร้างรถไฟสายใต้โดยมีผู้รับเหมา เป็นชาวจีนฮากกา มีนามว่า เจียกี้ซี้ ได้ชักชวนแรงงาน คนจีนฮากกาเข้ามาพื้นที่ภาคใต้ตอนล่างเป็นจำนวนมาก และเริ่มมีการเข้ามาติดต่อค้าขายในหาตใหญ่ หลังมีการสร้างทางรถไฟเรียบร้อยแล้ว เนื่องจากใน ตอนเวลานั้นเมืองหาตใหญ่มีคนจีนฮากกาจำนวนมาก จนทำให้ภาษาฮากกาเป็นภาษากลางในการ ค้าขายในพื้นที่หาตใหญ่และบริเวณพื้นที่ ชาวจีน ฮากกาในหาตใหญ่ต่างก็มีการช่วยเหลือเกื้อกูล พวกพ้องที่พูดภาษาเดียวกัน จนนำไปสู่การก่อตั้ง ชมรมจีนแคะอยู่ภายใต้กำกับดูแลของสมาคม จีนแคะแห่งประเทศไทยในพ.ศ 2490 ซึ่งเป็นชมรม ชาวจีนแคะแห่งแรกในภาคใต้

จะเห็นได้ว่า ชาวจีนฮากการุ่นที่ 1 ได้มีการสร้าง เครือข่ายทางสังคมและวัฒนธรรมโดยผู้นำไม่ เป็นทางการ ซึ่งเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลในกลุ่มชาวจีน ฮากกา ซึ่งเป็นเครือข่ายแนวราบอาศัยสายสัมพันธ์ ส่วนตัวและระบบพวกพ้อง และเอาความคิดและ ความเชื่อของชาวจีนฮากกาดั้งเดิมเป็นฐานในการ สร้างเครือข่ายทางสังคมและวัฒนธรรมต่าง ๆ และ มีการปรับตัวและรูปแบบในการสร้างเครือข่ายทาง สังคมและวัฒนธรรมตามสภาพแวดล้อม ประเด็นที่ น่าสนใจ คือ ในกรณีของขุนนิพัทธ์จินนคร ได้มีการ สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับทางการไทย โดยใช้วิธีการ

บริจาคที่ดินเพื่อสาธารณะ สร้างบ้านให้กับตำรวจ ในพื้นที่ นอกจากนี้ ยังได้สร้างโรงเรียนจีนโดยนาย เจียกี้ซี้ มีชื่อว่า โรงเรียนจงหัวยี่ฉุน (ยี่ฉุน) เพื่อให้ ลูกหลานเชื้อสายจีนในพื้นที่ได้ศึกษาเล่าเรียน โดย เปิดสอนครั้งแรกเมื่อพ.ศ.2467 ถือได้ว่าโรงเรียน จงหัวยี่ฉุนเป็นโรงเรียนสอนภาษาจีนเอกชนแห่งแรก ของเมืองหาตใหญ่ และได้มีการติดต่อกับการค้ากับ มลายูและชาวมาเลเซีย และได้ใช้สายสัมพันธ์ส่วนตัว ในการสร้างเครือข่ายทางสังคมอย่างต่อเนื่อง ทั้งยัง ได้อุทิศที่ดินส่วนหนึ่งและขายอีกส่วนหนึ่งให้กับ โรงเรียนหาตใหญ่วิทยาลัย อุทิศที่ดินจำนวน 4.5 ไร่ ให้กับเทศบาลเพื่อสร้างโรงพยาบาลหาตใหญ่ กระทั่ง ในพ.ศ. 2472 พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว พิจารณาถึงคุณงามความดีของเจียกี้ซี้ในการพัฒนา เมืองหาตใหญ่ จึงแต่งตั้งให้เป็น “ขุนนิพัทธ์จินนคร” ต่อมาได้ยกที่ดินส่วนหนึ่งจำนวน 14 ไร่ให้กับเทศบาล เพื่อสร้างสนามกีฬาจิระนคร และได้บริจาคเงินอีก 200,000 บาท เพื่อเป็นเงินก่อสร้างรั้วให้กับสนามกีฬา เทศบาลพ.ศ. 2498 เจียกี้ซี้ยังได้รับเครื่องราช อิศริยาภรณ์อีกหลายครั้งในสมัยพระยาพหลพล พยุหเสนาและจอมพล ป.พิบูลสงครามเป็นนาย ก รัฐมนตรี (ศุภการ สิริไพศาล, อภิเชษฐ กาญจนดิฐ, พรชัย นาคสีทอง และสุมาลี ทองดี, 2548: 99) แสดงให้เห็นว่า ขุนพัทธ์จินนครเป็นต้นแบบชาวจีน ฮากกาที่สามารถผูกมิตรและใช้วัฒนธรรมกวนซี ในการสร้างเครือข่ายทางสังคมกับทางการไทยเป็น อย่างดีดังภาพ 1-6

นอกจากการสร้างรถไฟสายใต้แล้ว ชาวจีน ฮากกายังมีบทบาทในการบุกเบิกเหมืองแร่ดีบุกใน ภาคใต้ตอนล่าง เนื่องจากว่าแร่ดีบุกคือขุมทรัพย์ อันทมหาศาลที่มีอยู่ใต้ดินและใต้น้ำ เกือบทั่วภาคใต้ ตอนล่าง แต่การแปรให้เกิดประโยชน์อยู่เหนือวิสัย ความสามารถของชาวบ้านทั่วไป ราษฎรไทยจึงไม่

ภาพ 1 ขุนนิพัทธ์จีนนครกับชุมทางหาดใหญ่ (ที่มา: สืบค้นเมื่อวันที่ 12 กันยายน 2563. จาก <http://portal.rotfaithai.com/modules.php?name=Forums&file=viewtopic&p=188794>)

ภาพ 2 การสร้างซุ้มประตูเข้าสู่สถานบ้านพวเป็นอนุสรณ์ แต่ขุนนิพัทธ์จีนนคร (เจียกี้ซี้) (ที่มา: สืบค้นเมื่อวันที่ 12 กันยายน 2563 <http://talung.gimyong.com/index.php?topic=10386.0>)

ภาพ 3 ขุนนิพัทธ์จีนนครมีสายสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับข้าราชการไทยและผู้มีระดับประเทศ (ที่มา: สืบค้นเมื่อวันที่ 12 กันยายน 2563. จาก <http://talung.gimyong.com/index.php?topic=10388.0>)

ภาพ 4 ขุนนิพัทธ์จีนนครมีสายสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับผู้นำทหารและตำรวจไทย (ที่มา: สืบค้นเมื่อวันที่ 12 กันยายน 2563. จาก <http://talung.gimyong.com/index.php?topic=10388.0>)

สนใจกิจการเหมืองแร่ ในช่วงรัชกาลที่ 3 4 และ 5 รัฐบาลมณฑลพายัพหนุเจ้าเมืองให้ควบคุมและผูกขาดการทำเหมือง เพื่อผลประโยชน์จะได้เกิดแก่รัฐบาลมากขึ้น ผู้ที่มีความสามารถกินเมืองอาจจะเป็นเจ้าเมืองดั้งเดิม หรือผู้ที่รัฐบาลส่งตัวกินเมืองหรือเป็นคนจีนก็ได้ ช่วงนี้เองเป็นเหตุให้คนจีนฮากกาที่อยู่ป็นัง

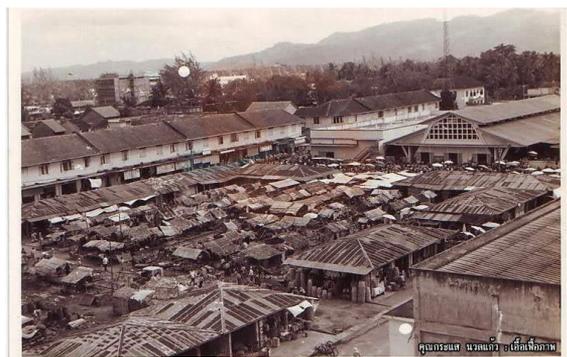
เมืองไทรบุรี และเมืองใกล้เคียงเริ่มเข้ามาเสี่ยงโชคมากขึ้นเป็นลำดับ ส่วนใหญ่เข้ามาเป็นกรรมกรเหมืองแร่ และเนื่องจากชาวจีนฮากกามีความอ่อนน้อมถ่อมตน ขยัน ซ้ำนากฎด้านการค้าขาย ซ้ำนากฎการผูกขาด เก็บภาษีอากร เพราะเป็นวิธีการที่ใช้กันตั้งแต่อยู่ในประเทศจีน (สุริวงค์ พงศ์ไพบูลย์ . 2537:38-39)

ดังนั้นการดำเนินกิจการเหมืองแร่ดีบุกเกือบทุกขั้นตอน ทั้งนายเหมือง แรงงาน และการค้าขายแร่ดีบุก จะมีคนจีนฮากกาเข้ามาเป็นแกนนำเป็นส่วนใหญ่ ชาวจีนฮากกาเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นชาวจีนฮากกา ที่มาจากมณฑลฮกเกี้ยนและมณฑลกวางตุ้งซึ่งอยู่ ตอนใต้ของประเทศจีน เช่น ในเมืองหาดใหญ่ ชุนนิพัทธ์ จินนคร ได้ตั้งบริษัทนิพัทธ์และบุตรจำกัดเป็นผู้รับ ทำเหมืองแร่ดีบุก ในจังหวัดสงขลา 2 แห่ง ได้แก่ เหมืองแร่ที่ตำบลท่าหม่อไพร อำเภอกะนัง ตำบล ท่าช้างอำเภอบางขัน

นอกจากนี้ชาวจีนฮากกาในหาดใหญ่มีบทบาท ในการบุกเบิกการทำสวนยางพาราในภาคใต้จาก การศึกษาของภวูดล ทรงประเสริฐ (2519: 70-72) พบว่า ประเทศไทยมีความประสงค์ที่ใช้ทุนจีนโพ้น ทะเลเป็นเครื่องมือสำคัญในการสกัดกั้นอิทธิพล ของทุนอังกฤษ ไม่ให้มีการขยายตัวเข้ามาลงทุน บุกเบิกที่ดินทั้งสองข้างทางรถไฟสายใต้ โดยเฉพาะ อย่างยิ่งบริเวณชุมทางหาดใหญ่จรดไปถึงพรมแดน มลายู ซึ่งขณะนั้นอังกฤษได้แสดงท่าทีอย่างเปิดเผย ตลอดมาในการขยายอิทธิพลทางการเมืองและ เศรษฐกิจเข้ามายังภาคใต้ของไทย เพราะฉะนั้น ประเทศไทยจึงได้ร่วมมือกับนายทุนชาวจีนฮากกา โดยนายทุนจีนฮากกา กลุ่มนี้ระดมทุนตั้งบริษัท สวนยางขนาดใหญ่ขึ้นสองบริษัท คือ บริษัท เจียง เจียง แพลนเตชัน (The Jeng Jeng Plantation Co.) และบริษัทเหิง เชน เย็น แพลนเตชัน (The Wae Chang Yen Plantation Co.) สำหรับทุนที่ระดมมา ครั้งแรกในปีพ.ศ. 2460 เป็นมูลค่ากว่า 6 ล้านบาท โดยธนาคารแยท ลี (Yat Lea Bank) ซึ่งเป็นของ นักธุรกิจในปีนังและเมดานทำหน้าที่เป็นฐานระดมทุน เรื่อยมาจนกระทั่งถึงสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่ง การระดมทุนชาวจีนโพ้นทะเลจากอาณานิคมของ อังกฤษและฮอลันดา มาบุกเบิกสร้างสวนยางพารา

ภาพ 5 ชุนนิพัทธ์จินนครมีสายสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับทาง การไทยและเป็นที่ยอมรับของรัฐบาล (นายกรัฐมนตรีคนที่ 2 ของประเทศไทย ชื่อ พลเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา (พจน์ พหลโยธิน) ถ่ายที่บ้านท่านชุนนิพัทธ์ฯ วันเลี้ยงฉลอง มอบเป็นกลให้กับท่านนายกฯ) (ที่มา:สืบค้นเมื่อวันที่ 12 กันยายน 2563.จาก <http://talung.gimyong.com/index.php?topic=10388.0>)

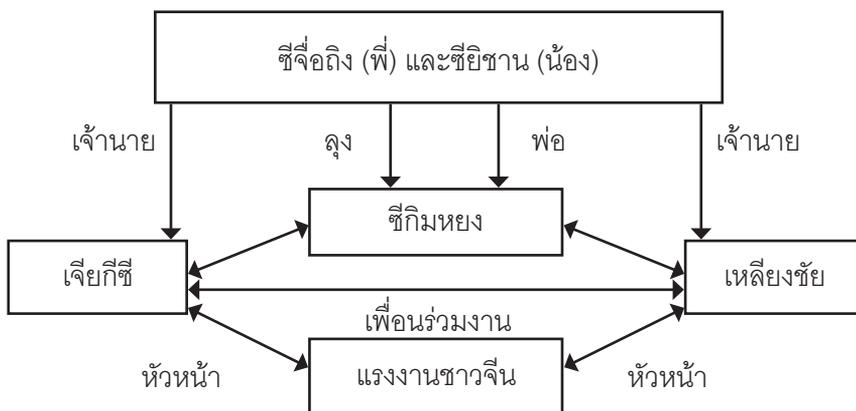
ภาพ 6 สภาพตลาดกิมหยงในเมืองหาดใหญ่ในอดีต (ที่มา:สืบค้นเมื่อวันที่ 12 กันยายน 2563.จาก http://www.gimyong.com/history/history_hatyai9.php)

การอพยพเข้ามาหาดใหญ่ของชาวจีนฮากกา เริ่มจากนักแสวงโชคผู้กล้าหาญตระกูลชี สองพี่น้อง คือ ชีจื่อถึง (ลุงของชีกิมหยง) และชียชาน (พ่อของ ชีกิมหยง) เป็นชาวจีนฮากกาผู้มีความรู้คงแก่เรียน และมีความสามารถพิเศษในการเรียนรู้ภาษาต่างชาติ ได้ไวมาก ได้เดินทางโดยเรือไปมาตั้งรกรากอยู่ที่ประเทศ

อินโดนีเซีย และได้ประสบความสำเร็จในธุรกิจการก่อสร้าง และค้าขายเป็นอย่างมาก จนถึงขั้นเป็นนักธุรกิจข้ามชาติ มีสาขาอยู่ที่กัวลาลัมเปอร์ประเทศมาเลเซีย และสิงคโปร์ และทั้งสองยังได้ทำสัญญารับเหมาก่อสร้างทางและวางรางรถไฟสายใต้ โดยเริ่มจากอำเภอนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี ไปจดชายแดนภาคใต้ที่อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา และอำเภอสุโขทัย-ลก จังหวัดนครราชสีมา และได้รับนายเจียกี้ซี และนายเหลียงซัย มาเป็นหัวหน้าผู้คุมงานก่อสร้าง และเจียกี้ซีผู้ขายแวนผู้นำและนักพัฒนาคนนี้ก็คือขุนนิพัทธ์จีนนคร ผู้ครอบครองและบริจาคตดิน ตัดถนนสายสำคัญและผู้วางผังเมืองของเมืองหาดใหญ่ในยุคต่อมา ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่มีบทบาทเหล่านี้แสดงไว้ดังภาพ 7

จากการให้ข้อมูลของนายเสรี ลีลาสำราญ ประธานชมรมเหมยโจวหาดใหญ่/ประธานกิตติมศักดิ์สมาคมฮากกาหาดใหญ่ (ผู้ให้สัมภาษณ์) Ma Guitong (ผู้สัมภาษณ์) ที่สมาคมฮากกาหาดใหญ่ 43 ถนนชีอุทิศ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 28 มิถุนายน พ.ศ. 2559 กล่าวไว้ว่า ซี้กิมหยงเป็นเด็ก

หนุ่มจีนที่อพยพมาจากเกาะบอร์เนียว (อินโดนีเซีย) ตั้งแต่อายุได้ 16 ปี เพื่อมาทำงานกับลุง “ซี้จ้อถึง” และพ่อ “ซี้ยิซาน” (ขุนศุภสารรังสรรค์) ซึ่งเป็นผู้รับเหมาก่อสร้างทางรถไฟสายใต้ และเมื่อก่อสร้างทางมาถึงสถานีหาดใหญ่ ครอบครัวนี้ก็ย้ายมาปักหลักสร้างตัวกันที่นี่ พร้อมกับที่ซี้กิมหยงได้แต่งงานกับสาวไทยชื่อ ละม้าย ฉัยยากุล ซี้กิมหยงกับเจียกี้ซีมีความสัมพันธ์ที่สนิทสนมกันเป็นพิเศษ และเขากว่านซี้ที่ดินแปลงต่าง ๆ เกือบไว้มากมาย เพียงแต่ของซี้กิมหยงมีลักษณะพิเศษตรงที่ว่าที่ดินส่วนใหญ่ของเขาจะเป็นที่รอบนอกเมืองมากกว่า ทั้งนี้เป็นเพราะความเกรงกลัวจะถูกระเบิดในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ซี้กิมหยงได้พัฒนาที่ดินอย่างครึกโครมด้วยการหันมาสร้างสิ่งอำนวยความสะดวก สาธารณูปโภคต่าง ๆ ครบเครื่องไม่ว่าจะเป็นตลาดสด โรงภาพยนตร์ อาคารพาณิชย์ เขาเป็นเจ้าของ “ตลาดซี้กิมหยง” ตลาดนัดของหนีภาษีชื่อดังในเมืองภาคใต้แห่งแรก ตลาดกิมหยงเป็นตลาดขายของฝากและของที่ระลึกขนาดใหญ่ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ตั้งอยู่บนอาคารสองชั้น

ภาพ 7 ความสัมพันธ์ของเจียกี้ซีและซี้กิมหยงในอดีต

ริมถนนละม้ายสงเคราะห์ ชั้นบนเป็นร้านขายสินค้า ชั้นล่างเป็นตลาดขายของแห่ง เดิมอาคารแห่งนี้เคยเป็นโรงพยาบาลนคร ชื่อ โรงพยาบาลเฉลิมไทย ชื่อตลาดกิมหยง “ตลาดซีกิมหยง” ซึ่งเป็นชื่อของคหบดีชาวจีนฮากกาชื่อ ซีกิมหยง เจ้าของที่ดินแต่เดิม ตลาดกิมหยงเป็นตลาดที่มีชื่อเสียงคู่กับตลาดสันติสุข ซึ่งจำหน่ายเครื่องใช้ไฟฟ้า น้ำหอมและเครื่องสำอาง ซึ่งอยู่ริมถนนนิพัทธ์อุทิศ ในย่านเดียวกัน

ในอดีตตลาดกิมหยงบริเวณชั้นล่างนอกจากจะเป็นตลาดสดเหมือนตลาดทั่วไปแล้วยังมีการจำหน่ายสินค้าที่มาจากประเทศมาเลเซีย โดยเฉพาะอาหารแห้ง กาแฟสำเร็จรูป ขนม เครื่องสำอางและเครื่องใช้ไฟฟ้า ซึ่งเป็นที่ทราบกันดีว่าสินค้าเหล่านี้ถูกลักลอบนำเข้ามาโดยไม่ได้เสียภาษี ดังนั้นตลาดกิมหยงจึงเป็นแหล่งที่นักท่องเที่ยวยชาวไทยมาซื้อหาสินค้าเหล่านี้เพื่อกลับไปเป็นของฝาก ในขณะที่เดียวกันคนไทยมักลักลอบนำข้าวสาร น้ำตาล เข้าไปขายในป่าดงเบซาร์ ผังมาเลเซีย ส่วนชั้นสองของอาคารนั้นในอดีตเคยเป็นโรงพยาบาลชื่อเฉลิมไทยซึ่งเป็นโรงพยาบาลที่ค่อนข้างได้รับความนิยมมาก แสดงให้เห็นว่า ตั้งแต่อดีตกาล เมืองหาดใหญ่ก็มีเครือข่ายทางเศรษฐกิจอย่างครบรูปแบบ

ชาวจีนฮากกาเหล่านี้กลายเป็นผู้นำเมืองหาดใหญ่ เมื่อผู้นำเมืองหาดใหญ่เป็นชาวจีนฮากกาทำให้ชาวจีนที่มาอาศัยอยู่หาดใหญ่อจำนวนมากเป็นชาวจีนฮากกา ถึงกับว่ายุคหนึ่งพ่อค้าและร้านค้าใหญ่ๆน้อยต่าง ๆ ซึ่งเป็นกลุ่มชาวจีนภาษาอื่นต้องใช้ภาษาจีนฮากกาเป็นสื่อทางการค้าจึงจะพูดคุยกันรู้เรื่อง หลังจากมีความร่ำรวยทางด้านเศรษฐกิจเหล่าพ่อค้าชาวจีนฮากกาจึงเห็นควรก่อตั้งสมาคมฮากกาของตนเองขึ้นมา โดยประสานกับสมาคมจีนและแห่งประเทศไทยที่กรุงเทพฯ โดยการนำของขุนนิพัทธ์จีนนครและพรรคพวกจึงได้มีการรวมตัวกัน

ภาพ 8 ภาพของนายซีกิมหยงและภรรยาางละม้าย ฉัยยากุล (ที่มา: สืบค้นเมื่อวันที่ 12 กันยายน 2563. จาก <http://beersuju.blogspot.com/2012/06/>)

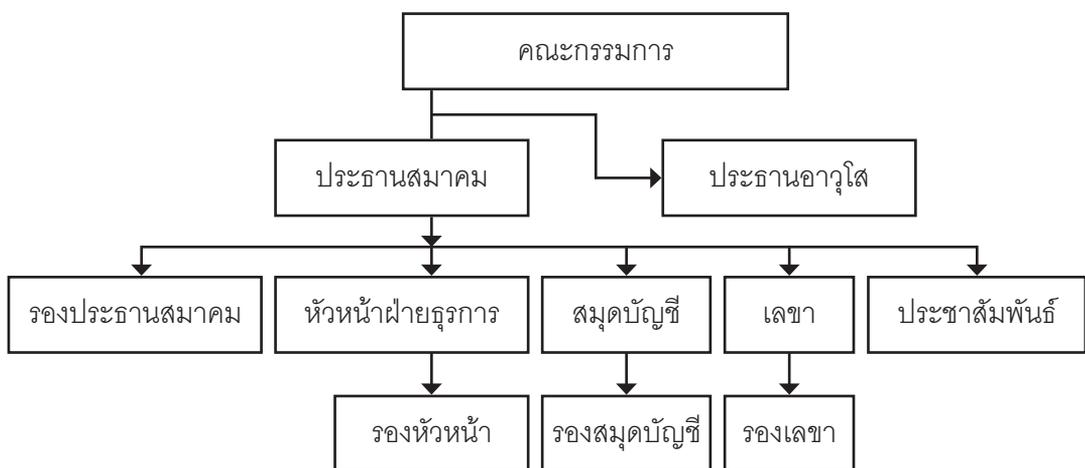
ก่อตั้งเป็นชมรมจีนแคะขึ้นมาในสมัยนั้น โดยแรกๆ ได้ตั้งชื่อว่าชมรมจีนแคะหาดใหญ่ จุดประสงค์เพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกันและอำนวยความสะดวกให้กับชาวฮากกา โดยมีผู้ร่วมก่อตั้ง ดังนี้ คือ คุณจงยู่ยชิน หลิวชานซู เซี่ยฉีซาง หวงจื่อหมิง หลานเหลียนซิง เหวินปู้เหยิน เลี้ยวอี่ฉวิน สวีมู่ซิง โสงจวินคัง หวงซงเหอ เหว่ยยื่อฮุย หลี่หูเหวิน สวีจื่อ หมิง หลานเหลียนซิง หย่งเหินหัว สวีเว่ยโจว เริ่มแรกได้มีการเช่าห้องแถวเป็นที่ทำการต่อมาจึงได้ซื้อที่ดินและก่อสร้างเป็นที่ทำการสมาคม มีคณะกรรมการสมาคมสมัยที่ 1 ประกอบด้วยกลุ่มบุคคล 15 คน จึงนับว่าเป็นผู้ก่อตั้งชุดแรกของสมาคมฮากกาหาดใหญ่ ปี ค.ศ. 1950 สมาคมได้ก่อสร้างสนามบาสเก็ตบอลเพื่อส่งเสริมการกีฬา และได้ก่อตั้งเป็นทีมบาสเก็ตบอลหาดใหญ่ ในครั้งนั้นทีมดังกล่าวมีชื่อเสียงโด่งดัง แข่งขันจนได้รับชัยชนะชิงถ้วยรางวัลมาหลายสมัย ต่อมา ในปี ค.ศ. 1951 ซีกิมหยงได้รับบริจาคที่ดินฝั่งซ้ายและฝั่งขวาของสมาคมให้สร้างเป็นสถานที่พักผู้สูงอายุ หลังจากนั้นมา คณะกรรมการแต่ละสมัยต่างได้บุกเบิกพัฒนางานของสมาคม รวมทั้งได้รับความร่วมมือจากสมาชิกเป็นอย่างดี จึงได้ก่อตั้งสวัสดิการการศึกษา บันเทิง และศาลเจ้า และจากการช่วยเหลือ

จากสมาคมฮากกาแห่งประเทศไทย ทำให้สมาคมฮากกาขนาดใหญ่มีความมั่นคงราบเท่าทุกวันนี้

จนกระทั่งเมื่อวันที่ 9 มีนาคม พ.ศ.2490 มีการจัดประชุมขึ้นประกอบด้วยคณะกรรมการ 15 คน ได้แก่ นายกี จิระนคร (บุตรชายคนที่ 4 ของท่านขุนนิพัทธ์จินนคร) นายจูงยุยซิง นายหลิวซ่านซู นายหวังจื่อเสียง (บิดาของนายบรรจง ว่องไวเลิศ อดีตหัวหน้าทีมชาติบาสเกตบอล) นายเวินปู้หยิง นายเลี้ยวอี้เสียง นายสิ่มู่ซิง นายสงจินคัง นายหวังสงหยู นายเหวยเยอะเพย นายหลี่หูเหวิน นายฉีจื่อหมิง นายหลานเหลียนซิง นายหยางเหวินฝ่า นายฉีเว่ยเจา (เศรษฐีสวนยางพารา มีที่สวนอยู่ในครอบครัวของนับหมื่นไร่) ทั้ง 15 คนได้ร่วมกันร่างนโยบายและขั้นตอนต่าง ๆ ในการก่อตั้งสมาคมจีนแคะ และในปีเดียวกันนี้ เมื่อวันที่ 16 สิงหาคม พ.ศ.2490 ได้ประกาศอย่างเป็นทางการในการก่อตั้งสมาคมจีนแคะและคัดเลือกกำหนดตัวบุคคลให้รับผิดชอบหน้าที่ตามตำแหน่งที่วางนโยบายไว้ ประธานสมาคมได้แก่นายจูงยุยซิง รองประธานนายหลิวซ่านซู หัวหน้าฝ่ายธุรการ

นายกี จิระนคร สมุดบัญชี นายสงจินคัง รองสมุดบัญชี นายหวังจื่อเสียง เลขานุ นายฉีเว่ยเจา รองเลขานุ นายเยี้ยวเว่ยเหวิน ประธานสัมพันธ์ นายหยางเหวินฝ่า นายหลี่หูเหวิน คณะกรรมการ นายเวินปู้หยิง นายเลี้ยวเหยเยินเจ้า นายหวังสงหยู นายสิ่มู่ซิง นายเลี้ยวอี้เสียง นายเหวยเยอะเพย นายหลินฮั่นหยิง รวม 22 คน และประธานอาวุโสคือ ขุนนิพัทธ์จินนคร (ศุลีมาน นฤมล วงศ์สุภาพ. 2547:237-239) ดังภาพ 9

กรณีศึกษาการสร้างเครือข่ายของขุนนิพัทธ์จินนครเป็นที่น่าสนใจมาก เขาเป็นนักธุรกิจผู้บุกเบิกขนาดใหญ่จากบ้านเสม็ดชุมให้กลายเป็นเมืองศูนย์กลางทางธุรกิจของภาคได้เป็นผู้มีสายตายาวไกลและจิตใจที่เปี่ยมด้วยการเสียสละเพื่อส่วนรวม ท่านมีนามจีนดั้งเดิมว่า เจียกี้ซี เป็นชาวจีนฮากกาเกิดเมื่อวันที่ 31 ตุลาคม พ.ศ. 2429 ที่บ้านตำบลจุไฮ อำเภอยะเยียน มณฑลกวางตุ้ง ประเทศจีน ในปีพ.ศ. 2453 ได้รับเหมางานสร้างทางรถไฟช่วงพัทลุงถึงอำเภอร่อนพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช

ภาพ 9 โครงสร้างสมาคมฮากกาขนาดใหญ่ในอดีต

และได้รับเหมาสร้างทางรถไฟสายใต้ช่วงต่อไปอีก
สิ้นสุดที่สถานีอุตะเถา รับเหมาต่อจนถึงอำเภอโคกโพธิ์
จังหวัดปัตตานี เป็นเวลาหลายปี และได้กลับมารับ
งานซ่อมทางรถไฟอุตะเถาถึงสงขลา นอกจากนี้ เขา
ไม่ได้เป็นเพียงแค่ต้นแบบของนักพัฒนาที่ดินเท่านั้น
ยังเป็นนักถกถวญทางการเมืองด้วย โดยเริ่มบุกเบิก
สัมพันธกับพ่อค้าจีนมลายู ซึ่งเป็นการวางรากฐาน
ให้หาดใหญ่มีสายสัมพันธ์ทางการค้ากับมาเลเซีย
ในระยะต่อมา ว่ากันว่าผังเมืองก็ได้แนวคิดมาจาก
สุโขทัยของมาเลเซียนั่นเอง

ในพ.ศ. 2472 พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้า
อยู่หัวได้เสด็จประพาสภาคใต้ ได้ทรงพิจารณาถึง
คุณงามความดีและกิตติศัพท์เกี่ยวกับความขยันขัน
แข็งของเจียกซี้ในการสร้างตนเอง และพัฒนาตลาด
หาดใหญ่จากป่าต้นเสม็ดมาเป็นเมืองหาดใหญ่ จึง
มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าให้เจียกซี้ เป็น “ขุน
นิพัทธ์จีนนคร” และพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์
ให้ด้วย พ.ศ. 2475 ได้รับพระราชทานเครื่องราช
อิสริยาภรณ์ช้างเผือกชั้น 3 สมัยจอมพลแปลก
พิบูลย์สงครามเป็นนายกรัฐมนตรี ได้กราบทูลขอ
เครื่องราชอิสริยาภรณ์ทั้งเหรียญตราและเข็มกว่า 30
ชั้นตรา พ.ศ. 2498 ได้รับเข็มเครื่องหมายของ
ประดับเพชรเป็นเครื่องหมายตอบแทนส่วนบุคคล
เนื่องจากท่านได้อุทิศที่ดินทำถนน 22 สาย นอกจากนี้
ตัดถนนหลายสายแล้วยังอุทิศที่ดินให้กับโรงเรียน
หาดใหญ่วิทยาลัย สร้างโรงพยาบาลหาดใหญ่ อุทิศ
ที่ดินสร้างสนามกีฬาจิระนคร ท่านยังสร้างคุณงาม
ความดีอีกมากมาย พ.ศ. 2482 ได้รับอนุญาตให้
แปลงสัญชาติเป็นไทยจากกระทรวงการต่างประเทศ
พ.ศ. 2485 ได้รับอนุญาตให้ใช้ราชทินนามเป็นชื่อ
ตัวคือ นิพัทธ์ จากกระทรวงมหาดไทยและได้รับ
อนุญาตให้จดทะเบียนนามสกุล “จิระนคร” ต่อมา
ในปี พ.ศ. 2485 เพื่อเป็นอนุสรณ์ให้ลูกหลานชาว

หาดใหญ่ได้ศึกษา และจารึกคุณงามความดีในด้
การเสียสละเพื่อส่วนรวมของท่าน สมาเทศบาลได้
อนุวัติจากสภาเทศบาลเมืองหาดใหญ่ให้สร้าง
อนุสรณ์ของขุนนิพัทธ์จีนนครขึ้น ณ สนามกีฬา
จิระนคร จากเกียรติยศต่าง ๆ ของขุนนิพัทธ์จีนนคร
ที่ได้รับการพระราชทาน รวมถึงในสมัยจอมพลแปลก
พิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรี ยังได้ช่วยกราบทูล
ขอเครื่องราชอิสริยาภรณ์ให้ แสดงให้เห็นว่า ขุน
นิพัทธ์จีนนครเป็นบุคคลที่ประสบความสำเร็จอย่าง
ยิ่งในการสร้างสายสัมพันธ์ที่ดีกับทางการไทย
เป็นต้นแบบที่โดดเด่น

รัฐบาลไทยในขณะนั้นมีนโยบายดึงดูดทุนจาก
ชาวจีนโพ้นทะเลในหัวเมืองมลายูของอังกฤษและ
ในหมู่เกาะอินเดียตะวันออกของเนเธอร์แลนด์เพื่อ
เข้ามาทำสวนยางพาราอย่างจริงจัง ในที่สุดแล้ว
มิใช่เฉพาะแต่นายทุนจีนฮากกา ซึ่งขเงินทุนจำนวน
มหาศาลจากปีนังและเมดานเพื่อนำเข้ามาบุกเบิก
ทำสวนยางขนาดใหญ่ตั้งแต่หาดใหญ่ลงไปถึง
พรมแดนที่ติดกับมลายูของอังกฤษเท่านั้น แต่
นายทุนจีนฮากกายังได้นำระบบหุ้นส่วนระหว่าง
นายจ้างกับลูกจ้าง ซึ่งส่วนใหญ่เคยเป็นกรรมกร
สร้างเส้นทางรถไฟสายใต้มาก่อน ในขณะที่บริษัท
เจ้าของสวนยางพาราจะทอดรองเงินทุนต่าง ๆ ให้
ก่อน กรรมกรจีนฮากกาลงทุนแต่แรงงานของเขาใน
แต่ละโครงการ เมื่อสวนยางพาราแต่ละแปลงพร้อม
ที่จะผลิตได้ ทั้งสองฝ่ายจะมาแบ่งปันสวนยางพารา
เพื่อครอบครองเป็นเจ้าของตามเงื่อนไขสัญญา
ที่ตกลงกันได้ วิธีการดังกล่าวเมื่อแพร่หลายแล้ว
จึงไม่จำกัดอยู่แต่กรรมกรชาวจีนฮากกา แต่บรรดา
นายทุนจีนในปรัดกำลังเผชิญปัญหามาตรการกีดกัน
การทำสวนยางขนาดใหญ่ในมลายูของอังกฤษ จึงได้
หันมาระดมแรงงานจีนฮากกาเพื่อเข้ามาบุกเบิกการ
ทำสวนยางพาราในภาคใต้ของไทย ซึ่งทางการเปิด

ประตูต้อนรับพวกเขาอย่างเต็มที่ในเวลานั้น (สระอูนี่ คือสระ. 2556: 21)

นายสุทัศน์ ชินพิพัทธ์วัฒนา นายกกิตติมศักดิ์ สมาคมฮากกาตรัง (ผู้ให้สัมภาษณ์) Ma Guitong (ผู้สัมภาษณ์) ที่สมาคมฮากกาตรัง บ้านเลขที่ 5/5 ถนนเก่า ตำบลทับเที่ยง อำเภอเมือง จังหวัดตรัง เมื่อวันที่ 26 กันยายน พ.ศ. 2559 ให้ข้อมูลว่าเกี่ยวกับเครือข่ายทางสังคมและวัฒนธรรมเพื่อการช่วยเหลือและการสนับสนุนกิจกรรมทางสังคมและ กิจกรรมทำงานระหว่างชาวจีนฮากกากัน สรุปสาระสำคัญได้ว่า เดิมทีชาวจีนฮากกามีอาชีพหลักทำการเกษตร หรือทำอาชีพเป็นช่างฝีมือในช่วงแรก เนื่องจากว่ารัฐบาลไทยสงวนสิทธิ์ทำนาให้แก่ชาวไทยเท่านั้น ส่งผลให้ชาวจีนฮากกาเลือกทำอาชีพช่างฝีมือ เช่น ช่างผ้า ช่างเหล็ก ปลูกผัก ผลไม้ และค้าแร่ได้เท่านั้น แต่หลังจากที่อังกฤษอนุญาตให้ปลูกยางพาราได้ และเนื่องจากการปลูกยางพาราได้กำไรสูงกว่าพืชประเภทอื่น ชาวจีนฮากกาก็หันมาปลูกยางพาราแทน การทำสวนยางพาราในระยะแรกยากลำบากมาก ต้องช่วยกันหักล้างถางพง และเนื่องจากว่าชาวจีนฮากกาส่วนใหญ่ยังไม่ชำนาญในการกรีดยาง อาศัยแค่ความขยันอดทน อาชีพกรีดยางพาราแม้จะเหน็ดเหนื่อย แต่ก็มิวายได้ดีกว่าการทำนาและมีรายได้ตลอดปี เพราะการทำนาเป็นอาชีพที่ต้องห้ามจากนโยบายไทยในสมัยนั้น ระหว่างการทำยางพารา ชาวจีนฮากกาต่างคนต่างก็ช่วยกัน ใครมีไร่สวนมากก็จะลงแขกขอแรง แต่ปัจจุบันเนื่องจากว่าถูกหลานไปทำงานในเมืองใหญ่ ๆ และการพัฒนาของเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว ทำให้วิถีลงแขกขอแรงได้ค่อย ๆ จางลงและแทบจะไม่มีแล้ว เปลี่ยนเป็นการจ้างคนงานมาทำแทน

ต่อมา หลังมีการสร้างรถไฟสายใต้ผ่านจังหวัดต่าง ๆ ในภาคใต้ตอนล่าง ทำให้พวกเขาสามารถ

ปฏิสัมพันธ์และติดต่อกับชาวจีนหรือชาวจีนฮากกาในพื้นที่อื่นได้สะดวกมากยิ่งขึ้น ทำให้วงการเครือข่ายทางสังคมของพวกเขาว่างขึ้นเป็นทวีคูณ สังคมของชาวจีนฮากกาในภาคใต้ตอนล่างในยุคนี้มีสถานภาพไม่แตกต่างไปจากชาวจีนโพ้นทะเลในพื้นที่อื่น ๆ โดยถิ่นฐานที่ชาวจีนฮากกาเข้าไปอยู่อาศัยมิได้เป็นอุปสรรคต่อการดำรงวิถีชีวิต ค่านิยม ประเพณี และความเป็นจีนฮากกา เนื่องจากการอยู่ต่างบ้านต่างเมืองได้กลายเป็นแรงผลักดันให้ชาวจีนฮากกาเหล่านี้มีการรวมกลุ่มและสร้างเครือข่ายทางสังคมของตนเองขึ้นมาโดยอาศัยระบบเครือญาติและระบบเครือเพื่อน ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ทางสายเลือดและพื้นที่ เพื่อช่วยเหลือและติดต่อประสานงานภายในพวกพ้องของตนเอง รวมทั้งติดต่อเพื่อสร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มชาวจีนอื่น รวมทั้งคนไทยและทางการไทย ผลที่ตามมาก็คือ การคงไว้ของความเป็นจีนฮากกา ซึ่งประกอบด้วยระบบพวกพ้อง ระบบอาวุโส ความเชื่อ ประเพณี และวิถีชีวิต แต่สิ่งหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างมากและแตกต่างไปจากสังคมของชาวจีนฮากกาในบ้านเกิดเมืองนอน คือ การสร้างเครือข่ายทางสังคมเพื่อต่อรองกับสังคมวัฒนธรรมใหม่และประเพณีท้องถิ่น ซึ่งเป็นวัฒนธรรมที่มีความแตกต่างกันมาก รวมทั้งความพยายามที่จะทำความรู้จักและเรียนรู้คนท้องถิ่นในทุก ๆ เรื่อง โดยมีได้ขัดแย้งหรือแปลกแยกไปจากความเป็นจีนฮากกาที่นำติดตัวเข้ามา สภาพสังคมของชาวจีนฮากกาในเมืองภาคใต้ตอนล่างนั้น เริ่มจะมีการขยายตัวออกไปอย่างรวดเร็ว เครือข่ายทางสังคมระหว่างชาวจีนฮากการะหว่างจังหวัด ตลอดช่วงอายุของชาวจีนฮากกาอพยพจนกระทั่งเกิดการปรับเปลี่ยนไปสู่ความเป็นไทยมากขึ้นในกลุ่มสังคมจีนฮากการุ่นที่ 2 หรือชาวจีนฮากกาที่เกิดในเมืองไทยหรืออาจเรียกเพื่อให้เกิดความแตกต่างกันในหมู่

ชาวไทยและกลุ่มชาวจีนอื่นว่าชาวไทยเชื้อสายจีนฮากกา

จากการสัมภาษณ์ของนายสันติ บุญชริกพรพันธ์ (ผู้ให้สัมภาษณ์) Ma Guitong (ผู้สัมภาษณ์) ที่บ้านเลขที่ 8-10 ถนนเชื่อมรัฐ อำเภอลาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 26 มิถุนายน พ.ศ. 2559 กล่าวถึงภาพเครือข่ายทางสังคมของชาวไทยเชื้อสายจีนฮากกาในพื้นที่ภาคใต้ตอนล่าง สรุปได้ว่า เครือข่ายทางสังคมของหาดใหญ่นั้นมีอยู่หลากหลายรูปแบบ เช่น เครือข่ายตระกูลแซ่ เป็นบุคคลชาวจีนที่มีบรรพบุรุษได้อพยพจากเมืองจีน และเป็นกลุ่มคนที่มีแซ่เดียวกันทำให้เกิดความผูกพัน เนื่องจากตามหลักความคิดของลัทธิขงจื๊อว่า “ผู้คนที่มิใช่เดียวกันนั้น บรรพชนย่อมจะมีสายเลือดร่วมกัน” จึงมีความเชื่อว่า คนที่แซ่เดียวกันเป็นพี่น้องกันทางประวัติศาสตร์ เครือข่ายสมาคมหรือชมรมเป็นศูนย์รวมของชาวจีนฮากกาในพื้นที่โดยชาวจีนฮากกาที่สนใจเข้าร่วมด้วยความสมัครใจของบุคคล โดยมีการจัดกิจกรรมประจำปีตามวาระและกำหนดการของสมาคม มีระเบียบกติกาที่เป็นทางการ ในการปฏิบัติเครือข่ายพรรคพวกเป็นเครือข่ายกลุ่มที่ไม่จำเป็นต้องเป็นญาติพี่น้องกัน แต่ก็มีกรรวมตัวช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ให้ทรัพยากรที่เป็นพื้นฐานสำหรับการแลกเปลี่ยนเพื่อเอาตัวรอดจากการเปลี่ยนแปลงของสังคมที่ไม่มีความแน่นอนในรูปแบบที่ว่า “วันนี้เหงช่วยยี้ พรุ่งนี้ช่วยโยง” เครือข่ายมูลนิธิ หมายถึง กลุ่มคนเพื่ออุทิศประโยชน์กุศลแก่สังคม โดยมีการร่วมจัดตั้งมูลนิธิ เช่น สร้างโรงเรียนมูลนิธิสอนภาษาจีน มูลนิธิเซียงตั้ง มูลนิธิศาลเจ้าต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สนธิยา พลศรี (2550: 257) ที่กล่าวถึงปัจจัยและสาเหตุที่ทำให้เกิดเครือข่ายว่า การเกิดโดยวิวัฒนาการเป็นการเกิดเครือข่ายเนื่องจากความสัมพันธ์ของสมาชิก เช่น เพื่อนบ้าน เพื่อนร่วมงาน เป็นต้น มา

รวมกันโดยวัตถุประสงค์บางอย่างเป็นเวลานานในลักษณะของกลุ่ม และองค์กร แล้วพัฒนาความสัมพันธ์เป็นเครือข่าย

การสร้างเครือข่ายของชาวไทยเชื้อสายจีนฮากกาในเขตพื้นที่ภาคใต้ตอนล่าง มีการให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ส่วนบุคคลอย่างมาก ส่วนความสัมพันธ์ส่วนบุคคลมักเกิดจากสองประการคือ ประการแรก เกิดจากความสัมพันธ์ทางสายโลหิต นั่นคือในครอบครัวเดียวกัน ตระกูลแซ่เดียวกัน เครือญาติเดียวกัน ลักษณะความสัมพันธ์นี้ถือได้ว่ามีความแน่นแฟ้น โดยเฉพาะในวัฒนธรรมกวนซีของจีน ซึ่งมีความยึดมั่นในความเป็นครอบครัวสูงมาก จึงเป็นที่มาของธุรกิจแบบครอบครัว เช่น ระบบงสีก็ได้สร้างบนฐานครอบครัว ดังที่นายสิทธิชัย ลาภานุพัฒน์กุล นายกสมาคมฮากกาพัทลุง เจ้าของโรงแรมชัยคณาธานี (ผู้ให้สัมภาษณ์) Ma Guitong (ผู้สัมภาษณ์) ที่บ้านเลขที่ 403 ถนนประชาบำรุง ตำบลคูหาสวรรค์ อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง เมื่อวันที่ 8 ตุลาคม พ.ศ. 2559 ให้ข้อมูลว่า “ความเป็นจีน ความเป็นฮากกาและสายตระกูลแซ่เดียวกันจะได้รับความเชื่อใจและไว้วางใจกันอย่างเหนียวแน่นลึกซึ้ง บรรดาชาวไทยเชื้อสายจีนฮากกายังมีข้อห้ามว่า คนแซ่เดียวกันไม่ควรให้สมรสแต่งงานกัน เพราะถือว่าตระกูลแซ่เดียวกันเป็นเครือญาติเดียวกัน แต่ทางด้านการสร้างเครือข่ายไม่ว่าทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมล้วนเป็นการส่งเสริมที่ดีทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันได้” ประการที่สอง คือ สายสัมพันธ์ที่เกิดจากการที่อยู่ใวงสังคมเดียวกัน มีจุดมุ่งหมายและความสนใจร่วมกัน และมีการทำกิจกรรมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ ไม่ว่าจะเป็นการที่เกิดและอาศัยในหมู่บ้านเดียวกัน ตำบลเดียวกัน อำเภอเดียวกัน มณฑลเดียวกัน การติดต่อสื่อสารและปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันในสังคม

หนึ่ง ๆ เช่น อยู่ร่วมสมาคมแต่เดียวกัน ร่วมกิจกรรม เล่นให้เก็กเดียวกัน ความสัมพันธ์ลักษณะนี้อาจจะมีความแน่นแฟ้นน้อยกว่าแบบแรก แต่นับว่ามีอิทธิพลมากกว่าในวงกว้าง และเป็นแบบที่ชาวไทยเชื้อสายจีนฮากกาได้เอามาประยุกต์ใช้เป็นช่องทางในการสร้างเครือข่ายต่าง ๆ ทำให้เกิดเป็นเครือข่ายทางสังคมที่กว้างขวาง สามารถควบคุมทุกด้านในวงจรชีวิต ที่สำคัญ คือ ความสัมพันธ์ส่วนบุคคลในลักษณะการสร้างเครือข่ายสามารถถ่ายโอนต่อไปได้ ไม่ว่าจะในลักษณะโอนในลักษณะคนต่อคน คนต่อกลุ่ม กลุ่มต่อกลุ่ม ยังสามารถถ่ายโอนแบบรุ่นต่อรุ่น เช่น ถ่ายโอนจากพ่อสู่ลูก นอกจากนั้น ยังสามารถสืบทอดในลักษณะของการ “อ้างอิง” ได้ เช่น การที่บุคคลหนึ่งมีความใกล้ชิดและมีอำนาจตัดสินใจกับกิจกรรมหนึ่ง แนะนำให้รู้จักกับบุคคลนั้น ๆ เพื่อสร้างความสัมพันธ์และความคุ้นเคยกัน อันจะนำไปสู่การดำเนินการธุรกิจร่วมกัน

ในช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เป็นช่วงการขยายอำนาจของรัฐบาล (พ.ศ.2475-2504) ได้เข้าไปถึงชุมชนจีนในพื้นที่ทุกจังหวัด รวมถึงพื้นที่ภาคใต้ด้วย รัฐบาลไทยได้เข้ามาควบคุมเพื่อลดบทบาทของคนจีนโดยใช้ระบบการเมืองและนโยบายต่าง ๆ เช่น การควบคุมสมาคมจีน สั่งปิดโรงเรียนสอนภาษาจีน ควบคุมพฤติกรรมต่าง ๆ ของคนจีน ทำให้การรวมกลุ่มในการสร้างเครือข่ายทางสังคมของชาวไทยเชื้อสายจีนฮากกามีการเปลี่ยนแปลงตามสภาพแวดล้อมและบริบทต่าง ๆ ของยุคสมัยไปมาก ในยุคนี้ ชุมชนจีนเกิดการเปลี่ยนแปลงที่ได้ส่งผลกระทบต่อวิถีการรวมกลุ่มของชาวไทยเชื้อสายจีนฮากกาเป็นอย่างมาก ชาวไทยเชื้อสายจีนฮากกาต้องใช้ทุนทางสังคมและเครื่องมือใหม่ในการรวมตัวเป็นกลุ่ม มีความสามัคคีสามัคคีมากขึ้น แต่ในขณะเดียวกัน ก็มีการปรับตัวตามสภาพแวดล้อมเพื่อ

ความอยู่รอด ทั้งจากการที่ต้องปรับตัวตนให้อยู่ในกรอบของกฎหมายไทย และเน้นการสร้างกลุ่มโดยประกาศว่าไม่เกี่ยวข้องกับการเมืองใด ๆ ทั้งสิ้น เนื่องจากในสมัยนั้นชาวจีนฮากกา รุ่นที่ 2 อยู่ในภาวะที่ถูกควบคุม ถูกชิงชังและกดดันจากรัฐบาลไทย การรวมตัวเป็นกลุ่มของชาวจีนฮากกาที่แสดงออกในรุ่นที่ 2 นี้ จึงมีลักษณะใหม่ที่แตกต่างไปจากรุ่นที่ 1 กล่าวคือ เป็นการรวมกลุ่มที่แสดงตัวตนในลักษณะการประนีประนอม ผสมผสานวัฒนธรรมแบบไทยและแบบจีนฮากกา มีท่าที่เป็นมิตรได้กับทุกฝ่าย เพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ดี รักษาผลประโยชน์ของตน และกลุ่มให้รอดพ้นจากการครอบงำทั้งทางอุดมการณ์และการถูกเอารัดเอาเปรียบ ให้มีความสำคัญกับการสร้างสายสัมพันธ์มิตรกับทางการไทย และปรับตัวเข้าหาสังคมไทย การแสดงตัวตนที่ไม่เกี่ยวข้องกับการเมือง แสดงความเป็นไทยและมีการปรับตัวให้ทันเหตุการณ์ สามารถเป็นมิตร และร่วมมือกับทุกฝ่าย พยายามเข้าไปสร้างสายสัมพันธ์ที่ดีกับทางการไทย การแสดงท่าทีผสมผสานกลมกลืนของชาวจีนฮากกาไปเป็นแบบไทยมากขึ้น ดังนั้นการแสดงออกให้เห็นถึงการรวมกลุ่มของชาวจีนฮากกาด้วยตนเองภายใน จึงแสดงออกผ่านทางพฤติกรรม มารยาทความเป็นไทย แต่ในขณะเดียวกันก็ได้รับชาววัฒนธรรมการประกอบประเพณีและพิธีกรรมความเป็นจีนและความเป็นฮากกาไว้อย่างเหนียวแน่น และมีการสร้างกวนซีระหว่างกันอย่างแน่นแฟ้น เพื่อให้เกิดความเป็นหนึ่งเดียวของชุมชนโดยมีการรวมกลุ่มกันเป็นสมาคม ซึ่งสอดคล้องกับอดีตผู้นำสมาคม นายเจริญชัย ชิวศรีรุ่งเรือง นายกิตติศักดิ์ถาวร ที่ปรึกษาสมาคมฮากกาหาดใหญ่ (ผู้ให้สัมภาษณ์) Ma Guitong (ผู้สัมภาษณ์) ที่บ้านเลขที่ 240/1 ถนนรัชการ อำเภอนครหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 25 กันยายน พ.ศ. 2559 กล่าวไว้ว่า “วันใดที่ชุมชนจีน

หากกาไม่มีความเป็นปึกแผ่นสามัคคีสมานฉันท์กัน ไม่มีความเป็นหนึ่งเดียว ชุมชนเราก็ไม่สามารถต้านทานการกลืนกินและการควบคุมจากภายนอกได้" ดังนั้นฐานความคิดในกระบวนการสร้างเครือข่ายทางสังคมในขณะนี้ คือต้องการเอาตัวรอดมีความมั่นคงและปลอดภัยจากการควบคุมของรัฐบาลไทย ทำให้ชาวไทยเชื้อสายจีนฮากกาได้รับการยอมรับจากภายนอกที่มีความเป็นคนไทยโดยสมบูรณ์ นอกจากมีการรักษาวัฒนธรรม และประเพณีดั้งเดิมให้คงอยู่ โดยมีกลไกที่หลากหลายทั้งที่เป็นกลไกดั้งเดิม และกลไกผ่านการจัดตั้งสมาคมตามกฎหมายของรัฐบาลไทยเพื่อทำหน้าที่ในช่วยเหลือสังคมและอุทิศตนเพื่อแผ่นดินไทยแล้ว ยังได้มีกระบวนการสร้างเครือข่ายทางสังคมเพื่อนิยามตัวเองใหม่ และเพื่อให้ได้รับการยอมรับจากสังคม

อย่างไรก็ตาม สำหรับวิธีการนั้นชาวจีนฮากกา รุ่นที่ 2 ใช้ทั้งวิธีการเจรจาต่อรอง การผูกมิตร การทำกุศล และการให้ความร่วมมือกับทางการไทยเพื่อสร้างภาพลักษณ์ความน่าเชื่อถือที่ดีให้กับเครือข่ายตัวเอง และมีการสร้างกลุ่มเครือข่ายทางสังคม เครือข่ายทางการค้าธุรกิจจำนวนมากมาเพื่อทำประโยชน์และรักษาผลประโยชน์ของตัวเองและกลุ่มไว้ โดยใช้วิธีที่ประนีประนอม อาศัยสายสัมพันธ์ตัวบุคคลเป็นศูนย์กลาง และอาศัยระบบพวกพ้องในการสร้างเครือข่าย โดยอาศัยรากฐานความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและบุคคล กลุ่มและบุคคล องค์กรและชุมชนในระดับต่าง ๆ และยังคงใช้ฐานเดิมเป็นหลักซึ่งอาศัยความสัมพันธ์แบบเครือญาติ เพื่อนบ้านและพรรคพวกเพื่อนฝูง ความสัมพันธ์ผ่านการประกอบอาชีพต่าง ๆ ความสัมพันธ์ผ่านการดำเนินการขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อและวัฒนธรรม โดยมีวัด ศาลเจ้า โรงเรียน และโครงสร้างและช่องทางการติดต่อสื่อสาร เป็นรากฐานที่สำคัญที่นำ

ไปสู่การสร้างเครือข่ายทางสังคมในชุมชนฮากกา และชุมชนชาวจีน และความสัมพันธ์ในลักษณะต่าง ๆ ในช่วงแรก ได้สร้างขึ้นแบบไม่เป็นทางการ และได้พัฒนาไปสู่กลุ่มที่มีความเป็นทางการมากขึ้น จนเป็นเครือข่ายที่กว้างขวางและเข้มแข็ง สำหรับการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์กับภายนอกในยุคนี้พบว่า เครือข่ายความสัมพันธ์ส่วนบุคคล เป็นตัวกลางที่จะเชื่อมโยงให้เกิดความสัมพันธ์กับระหว่างบุคคล องค์กรและหน่วยงานภายนอกกับชุมชน ถือว่าความสัมพันธ์ส่วนบุคคลนั้นเป็นศูนย์กลางความสัมพันธ์ในการสร้างเครือข่ายทางสังคมก็ว่าได้

การสร้างเครือข่ายทางเศรษฐกิจจะระหว่างกลุ่มชาวจีนฮากกา นับเป็นเหตุผลสำคัญหนึ่งที่ทำให้เกิดการเชื่อมโยงและเกาะเกี่ยวกันอย่างเหนียวแน่น กล่าวคือ เนื่องจากอิทธิพลของเส้นทางคมนาคมโดยทางรถไฟที่ได้เชื่อมต่อกับสหพันธรัฐมลายู ทำให้เกิดการขยายตัวทางการค้าในพื้นที่ภาคใต้ตอนล่าง โดยมีเมืองหาดใหญ่ จังหวัดสงขลาเป็นศูนย์กลางแลกเปลี่ยน การขนส่ง และการกระจายสินค้าระหว่างเมืองต่าง ๆ ภาคใต้ ไม่ว่าจะเป็นกรุงเทพฯ ท่าเรือกันตังที่จังหวัดตรัง ท่าเรือบ้านดอนที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี ท่าเรือท่าแพที่จังหวัดนครศรีธรรมราช ท่าเรือสงขลาที่จังหวัดสงขลา และท่าเรือปั้งที่สหพันธรัฐมลายู ได้อำนวยความสะดวกด้านขนส่งสำหรับการค้าธุรกิจ และก่อให้เกิดความเคลื่อนไหวกิจกรรมทางเศรษฐกิจการค้า ไม่ว่าจะเป็นนายทุนใหญ่ หรือพ่อค้าแม่ค้ารายย่อย และกลุ่มคนต่าง ๆ ที่คอยขับเคลื่อนให้กลไกทางเศรษฐกิจดำเนินการได้อย่างราบรื่น ดังนั้น การสร้างเครือข่ายทางเศรษฐกิจของกลุ่มชาวจีนฮากกาในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลาเป็นกรณีศึกษาที่มีความเด่นชัดมาก จากการพัฒนาของเมืองหาดใหญ่และประวัติความเป็นมา

เรื่องราวของตัวบุคคลต่าง ๆ ที่เติมสีสันให้หาโตใหญ่ กลายเป็นเมืองที่มีความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว โดยกระจุกอยู่บริเวณย่านเศรษฐกิจ แปรสายหลัก สายสำคัญบริเวณนิพัทธ์อุทิศ 1 2 และ 3 ซึ่งเป็น ผลงานของผู้บุกเบิก เช่น ชุนนิพัทธ์จีนนคร ชีกิมหยง และบุคคลสำคัญอื่น ๆ ของเมืองหาโตใหญ่ ซึ่งได้ เริ่มต้นไว้ ทั้งในรูปแบบของผลประโยชน์ทางธุรกิจ และการกุศลอื่น ๆ เช่น บริจาคที่ดินเพื่อสร้าง สาธารณกุศล เช่น โรงพยาบาลหาโตใหญ่ สุสาน บ้านพักรุ สماعيلคนชราอนาธา ได้เป็นจุดเริ่มต้นของ การริเริ่มแนวคิดสวัสดิการชุมชนในเขตเมืองหาโตใหญ่ และการรวมตัวในรูปแบบของสมาคมภาษา (ศุสีมาน นฤมล วงศ์สุภาพ. 2547: 231)

หลังจากที่ทางการรถไฟได้ซื้อที่ดินของ ชุนนิพัทธ์จีนนครบริเวณย่านรถไฟแล้ว 2 ปีต่อมา ประมาณพ.ศ. 2460-2461 ได้มีการเปลี่ยนป้ายจาก สถานีโคกเสม็ดชุนมาเป็นสถานีชุมทางหาโตใหญ่ แต่ ก่อนจะมีการเปลี่ยนชื่อป้ายของสถานีรถไฟใหม่นี้ ข้าราชการหลายคนพร้อมทั้งปลัดเทศาภิบาล นาย ไปรษณีย์ ได้เชิญชุนนิพัทธ์จีนนคร ไปปรึกษาหารือ เกี่ยวกับการตั้งชื่อสถานีรถไฟ ชุนนิพัทธ์จีนนคร ได้ชี้แจงในที่ประชุมถึงการที่ตนเองมีการติดต่อ จดหมายกับชาวมลายูและใช้ชื่อ “หาโตใหญ่” เป็น สถานีที่ติดต่อกับประชุมเห็นชอบด้วยกับการใช้ชื่อนี้ จึงเสนอให้ใช้ชื่อ “สถานีหาโตใหญ่” ประมาณ ปีพ.ศ. 2463 แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้น ระหว่างชุนนิพัทธ์จีนนครและเหล่าข้าราชการไทย ในสมัยนั้น ต่อมา เริ่มมีคนจีนมาจากมาเลเซีย สิงคโปร์ เดินทางเข้ามาค้าขายโดยนั่งรถไฟมากขึ้น การค้าขายเริ่มคึกคักตามสถานะเศรษฐกิจจาก การทำเหมืองแร่และการปลูกยางพารา พร้อมกับ การขนส่งทางรถไฟที่สะดวกมากขึ้น ตั้งแต่พ.ศ.2459 เป็นต้นมา พร้อมกับมีหมอแผนโบราณและหมอ

ผดุงครรภ์เกิดขึ้นหลายร้านในบริเวณถนนนิพัทธ์อุทิศ 1 ถนนนิพัทธ์อุทิศ 2 ถนนนิพัทธ์อุทิศ 3 ความเจริญ ทางการค้าและธุรกิจชาวจีนเริ่มขยายตัวได้เร็วยิ่ง ขึ้น จากการวางแผนผังพัฒนาเมืองของชุนนิพัทธ์ จีนนครที่พยายามชักชวนคนจีนเข้ามาพัฒนาพื้นที่ โดยเฉพาะชาวจีนฮากกา ไม่ว่าจะ เป็นนายช่าง ร้าน โชห่วย ร้านรองเท้า ร้านขายชื้อ ร้านถ่ายรูป และคลินิก การวางผังนี้ชุนนิพัทธ์จีนนคร ได้ความคิดจากเมือง สุโขทัยปัตตานี ประเทศมลายู (มาเลเซีย) เนื่องจาก สภาพเมืองสุโขทัยปัตตานีมีลักษณะ คล้ายกับสภาพ พื้นที่ที่ได้จับจองไว้ ห้องแถวห้าห้องแรกของชุนนิพัทธ์ จีนนคร สร้างด้วยเสาไม้กลม ตัวบ้านฝาขัดแตะ หลังคามุงจากห้องแถวหลังแรกและ หลังที่สอง เพื่อนของชุนนิพัทธ์จีนนคร ได้เข้าทำโรงแรมมีชื่อว่า “โรงแรมเคียนไ้” และ “โรงแรมยี่เก” ส่วนสามห้อง สุดท้ายนั้น ชุนนิพัทธ์จีนนคร ใช้เป็นที่พักอาศัย ร้าน ขายของชำ และ “โรงแรมซีฟัด” หลังสุดท้ายนี้สร้าง ไว้ตรงหัวมุมสี่แยก ถนนธรรมบุญวิถีตัดกับถนนนิ พัทธ์อุทิศ 1 (ที่ตั้งของธนาคารที่เอ็มปิ่นชาติใน ปัจจุบัน) ในระหว่างที่ชุนนิพัทธ์จีนนคร และ ครอบครัวพร้อมทั้งเพื่อนบ้าน ได้ย้ายมาอยู่ที่ ห้องแถวสร้างใหม่นั้น ชุนนิพัทธ์จีนนครยังได้มีการ ติดต่อกับชาวมลายูเสมอ แต่บริเวณที่ตนพักอาศัย นี้เคยเป็นป่าต้นเสม็ด ไม่มีชื่อเรียกเป็นทางการ เพื่อ เป็นการสะดวก ในการติดต่อจดหมายกับชาวต่าง ประเทศ ชุนนิพัทธ์จีนนคร จึงได้ใช้ชื่อว่า “บ้าน หาโตใหญ่” ซึ่งเป็นชื่อละแวกบ้านใกล้เคียง เป็น สถานีที่ติดต่อส่งจดหมายมายังจุดหมายปลายทาง ที่ปรากฏว่าลงได้ถูกต้อง จากนั้นยังได้สร้างห้องแถว หลังคามุงจากเพิ่มอีกหลายห้อง โดยได้สร้างต่อจาก ห้องแถวที่ห้า เริ่มจากหัวมุมสี่แยกถนนธรรมบุญวิถี ตัดกับถนนนิพัทธ์อุทิศ 1 ไปทางด้านตะวันออก (ปัจจุบันคือร้านขายหนังสือหนานหยางและร้าน

รอยัลตลอดแถว) จรดสี่แยกถนนธรรมญูญวดีติดกับ ถนนนิพัทธ์อุทิศ 2 ภายหลังต่อมาห้องแถวช่วงนี้ได้ ขายให้กับพระยาอรุณกระวีสุนทร

หาดใหญ่เริ่มมีผู้คนสัญจรไปมามากมาย เนื่องจากกรรมกรสร้างทางรถไฟสายใต้ที่เสร็จสิ้น จากงานแล้ว ในระหว่างพ.ศ. 2458-2459 ได้ร่วมกัน ลงทุนทำสวนยางบริเวณรอบนอกอำเภอหาดใหญ่ ซึ่งสามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ในราวพ.ศ. 2466 ทำให้กรรมกรสวนยางจากท้องที่อื่น ๆ และกรรมกร เหมืองแร่เริ่มทยอยเข้ามาอยู่เพิ่มขึ้น ชุนนิพัทธ์จินนคร จึงได้ขยายกิจการโดยเปิดสำนักงาน “ยี่ซุ่นซอ” และ โรงแรม “วันออนฝอ” เป็นเรือนไม้สองชั้นหลังคา มุงกระเบื้อง ซึ่งเป็นเรือนไม้สองชั้นสองหลังแรกใน หาดใหญ่ที่สร้างไว้ริมถนนเจียกี้ซี ฝั่งตรงข้ามกับ ห้องแถวห้าห้องแรก ในระยะเวลาไล่เลี่ยกันนี้เอง คุณพระเสน่หามนตรี นายอำเภอหาดใหญ่ ก็ได้ใช้ ให้ผู้อื่นมาเช่าที่ของชุนนิพัทธ์จินนคร เพื่อปลูกบ้าน พักหรือร้านค้าที่บริเวณช่วงถัดไปของสี่แยกถนน ธรรมญูญวดี ชุนนิพัทธ์จินนครได้ขายที่ดินว่างเปล่า ริมถนนเจียกี้ซี 1 2 และ 3 ให้กับชาวจีนในประเทศ มาเลเซียหลายแปลง บุคคลเหล่านี้ได้มาลงทุน ปลูกสร้างบ้านไม้สองชั้นไว้ภายหลัง ในช่วงของการ ขยายตัวของตลาดหาดใหญ่นี้ คุณพระเสน่หามนตรี พระยาอรุณกระวีสุนทร และคุณซีกิมหยง ต่างก็มีที่ดิน ว่างเปล่ามากมาย ท่านเหล่านี้ได้ช่วยกันสร้างสรรค ความเจริญให้กับท้องถิ่น โดยการสร้างบ้านเรือน เพิ่มขึ้น และตัดถนนสายต่าง ๆ เช่น ถนนละม้าย ประดิษฐ์ ถนนชิวานสุรณร์ ถนนฉัยยากุล เป็นต้น รวมทั้งได้สร้างตลาดซีกิมหยง และยังอุทิศที่ดิน หลายแห่งในการสร้างวัดจีน สุเหร่า โรงเจ และ โรงพยาบาลมิชชันนารี ฉลองตลาดหาดใหญ่ ใน ปีพ.ศ. 2467 ได้มีการทำพิธีฉลองเปิดสถานีหาดใหญ่ และตลาดหาดใหญ่ที่ชุนนิพัทธ์จินนคร เป็นผู้เริ่ม

ก่อตั้งและวางผังเมืองเอง ซึ่งในสมัยนั้นมีบ้านเรือน ในตลาดหาดใหญ่กว่า 100 หลังคาเรือนแล้ว ตลาด หาดใหญ่ได้เริ่มเป็นศูนย์กลางธุรกิจมีการการค้า กับชาวมลายูมากขึ้น เมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม พ.ศ. 2471 ท้องที่ตลาดหาดใหญ่ได้ถูกยกฐานะให้เป็น สุขาภิบาล ชุนนิพัทธ์จินนครได้รับการแต่งตั้งให้เป็น กรรมการสุขาภิบาลด้วย ต่อมา เมื่อ 7 ธันวาคม 2478 ได้ยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลหาดใหญ่ และ เมื่อ 16 มีนาคม 2492 ได้ยกฐานะเป็นเทศบาลเมือง หาดใหญ่ (อิทพล เพชรศิริ. 2556: 72-74)

ในช่วงเดียวกันชาวจีนฮากกาอีกคนหนึ่งเข้ามา ดำเนินการธุรกิจในเมืองหาดใหญ่ คือ นายซีกิมหยง เป็นผู้ลงทุนสร้างตลาดกิมหยง และมีโรงภาพยนตร์ คิงส์ สร้างโรงละครแบบเดียวกับของฝรั่ง ถือได้ว่า ทันสมัยมากในยุคนั้น นอกจากนี้ ยังได้มีการ พัฒนาในกิจกรรมด้านอื่น ๆ เช่น การสร้างโรงเรียน คลินิกรักษาผู้ป่วย และธนาคาร ฯลฯ อันเป็นการ เปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ที่ทำให้เห็นภาพความขยายตัว และเติบโตของเมืองหาดใหญ่อย่างรวดเร็ว จนทำให้ รัฐบาลได้ประกาศยกฐานะจากสุขาภิบาลตำบลขึ้น มาเป็นเทศบาลตำบล เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2478 การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นใน เมืองหาดใหญ่ทำให้การผลิตเพื่อยังชีพเริ่มไม่เพียงพอ ต่อความต้องการของประชาชนเหมือนแต่ก่อน เนื่องจากว่าการซื้อขายกลายเป็นกิจกรรมเศรษฐกิจ ที่สำคัญ ทำให้ชาวจีนฮากกาบางส่วนที่มีทุนเหลือ ต้องปรับเปลี่ยนการประกอบอาชีพเกษตรแบบเดิม มาทำการค้าขายเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่น เป็นช่างเย็บผ้า ช่างรองเท้า ขายก๋วยเตี๋ยว ของชำ และอื่น ๆ ชาวจีน ฮากกาบางส่วนที่ไม่มีทุนเหลือจากการเลี้ยงชีพ จึง ต้องมาทำงานเป็นลูกจ้าง เช่น กู้ติดตามเหมืองแร่ ค่า ปศุสัตว์ ลูกจ้างร้านขายของชำ รับจ้างขนสินค้า เพื่อได้เงินมาซื้อของจำเป็นใช้ในชีวิตประจำวันแทน

การผลิตเอง ถือได้ว่า ชาวจีนฮากกาเป็นกลุ่มส่งเสริมให้การผลิตแบบยังชีพเข้าสู่ยุคเศรษฐกิจเพื่อบริโภค เห็นได้ว่า ในยุคสุขาภิบาลถึงเทศบาลตำบลเมืองหาดใหญ่ เป็นช่วงเวลาเพียงไม่กี่ปี เริ่มจากการสร้างตลาดของชาวจีนฮากการุ่นบุกเบิก เจียกี้ซี (ขุนนิพัทธ์จีนนคร) ได้ดึงดูดชาวจีนจากประเทศเพื่อนบ้าน เช่น ประเทศมาเลเซียและอินโดนีเซียเข้ามาลงทุนเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ ไม่ว่าจะเปิดธุรกิจเหมืองแร่ ธุรกิจร้านของชำ ธุรกิจยางพาราและอื่น ๆ ได้ส่งผลให้เศรษฐกิจหาดใหญ่มีการขยายตัวออกทุกทิศทางก่อเกิดธุรกิจการค้าใหม่ ๆ ในพื้นที่โดยอาศัยผลจากการพัฒนาและวางโครงสร้างพื้นฐานของกลุ่มทุนในท้องถิ่นทั้งเจียกี้ซีและซีกิมหยง รวมทั้งการเกิดขึ้นและเชื่อมโยงทางรถไฟที่มาถึงหาดใหญ่และต่อเชื่อมไปสงขลา และประเทศมาเลเซีย และรถไฟสายใต้ได้เชื่อมโยงทุกจังหวัดในภาคใต้ให้เชื่อมต่อกับภาคกลาง อีกทั้งการคมนาคมทางบกถนนสายสงขลา - ไทรบุรี

ชาวจีนฮากกาในพื้นที่ภาคใต้ตอนล่างนอกจากจะประกอบอาชีพในด้านการค้าแล้วยังมีบทบาทในด้านเกษตรกรรมด้วย เมื่อแรกอพยพเข้ามาชาวจีนฮากกาทำการเพาะปลูกเป็นพืชผักสวนครัวและเลี้ยงสัตว์ไว้บริโภคเฉพาะในครัวเรือน เช่น หมู เป็ด ไก่ มีการจัดสวนครัวอย่างเป็นระเบียบและปลูกพืชหลายอย่าง เมื่อมีทุนทรัพย์เพิ่มขึ้นจึงขยายเป็นการทำสวนทำไร่และมีการนำเอาพืชบางชนิดเข้ามาปลูกโดยขุนนิพัทธ์จีนนครเป็นผู้นำยางพาราเข้ามาปลูกในพื้นที่หาดใหญ่ และมีการคิดค้นและแปรพันธุ์พืชใหม่ ทำให้ผลการผลิตของยางพารามีประสิทธิภาพมากขึ้น ชาวจีนฮากกาทำไร่อ้อย พริกไทย ยาสูบ สับปะรด เนื่องจากชาวจีนฮากกามีความชำนาญในการทำนามาก่อนจึงได้นำเอาประสบการณ์ดั้งเดิมมาประยุกต์ใช้ และได้ประสบความสำเร็จอย่างมาก

ทำให้พวกเขาได้สะสมต้นทุนและเริ่มขยายบทบาทในด้านการค้ามากขึ้น ชาวจีนฮากกาส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในตัวเมืองหาดใหญ่ ซึ่งเป็นบริเวณใกล้กับสถานีรถไฟอุตะเกา เนื่องจากชาวจีนฮากกาต้องหลีกเลี่ยงการแย่งอาชีพจากรัฐไทย และไม่มี ความชำนาญเฉพาะด้านการค้าขายเท่ากับชาวแต้จิ๋วหรือชาวฮกเกี้ยน ประกอบกับจุดประสงค์ของการอพยพเพื่อสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ฉะนั้น ชาวจีนฮากกาจึงพยายามหางานหรือประกอบอาชีพที่ได้รับค่าตอบแทนเร็ว

นอกจากนี้ยังมีการสร้างเครือข่ายทางเศรษฐกิจระหว่างชาวจีนฮากกากับกลุ่มชาวจีนอื่น ในช่วงเวลาที่มีการขยายอำนาจและการเข้ามาควบคุมจากรัฐ (พ.ศ. 2475-2504) เนื่องจากกลุ่มชาวจีนจากแผ่นดินใหญ่อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยมีจำนวนมาก จนเป็นพลังคุกคามต่อการปกครองของรัฐบาลไทย รัฐบาลไทยจึงได้ออกนโยบาย “ชาตินิยม” เพื่อควบคุมชาวจีนในไทย ชาวจีนรวมถึงชาวฮากกาถูกจับตามองจากเจ้าหน้าที่ของไทยอย่างใกล้ชิด เพื่อติดตามความเคลื่อนไหวของชาวจีนในไทย โดยเฉพาะหลังจากที่รัฐบาลใหม่ประเทศจีนเปลี่ยนการปกครองการเมืองเป็นระบอบคอมมิวนิสต์ตั้งแต่ปี ค.ศ.1949 (พ.ศ.2492) เจ้าหน้าที่ของไทย มีการติดตามเฝ้าระวังความเคลื่อนไหวของกลุ่มคนจีนมากยิ่งขึ้น ทำให้การติดต่อประสานงานของกลุ่มคนจีนรวมถึงชาวจีนฮากกาในพื้นที่ภาคใต้ไม่สามารถทำได้อย่างเปิดเผย กลุ่มชาวจีนฮากกาในประเทศไทย จึงมีการวางกลยุทธ์ในการพบปะประสานงาน เพื่อช่วยเหลือกันในกลุ่มชาวจีนฮากกาและชาวจีนกลุ่มอื่น ในชุมชนต่าง ๆ จึงได้สร้างเครือข่ายที่แน่นแฟ้นยิ่งขึ้นเพื่อปกป้องผลประโยชน์ทางธุรกิจ และเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

สำหรับศูนย์กลางของแต่ละจังหวัด ชาวไทย เชื้อสายจีนฮากกาในประเทศไทย จะใช้วิธีการจัดตั้ง สมาคม ชมรม และมูลนิธิอย่างถูกต้องตามกฎหมาย ไทยเป็นศูนย์กลางในการติดต่อกัน โดยในแต่ละเดือนจะมีแกนนำของชาวจีนฮากกาในอำเภอต่าง ๆ เดินทางมาประชุมที่สมาคม ชมรมหรือมูลนิธิ เพื่อนำเรื่องสำคัญต่าง ๆ เช่น การให้ความช่วยเหลือ กลุ่มคนที่ลำบากในอำเภอต่าง ๆ การทำธุรกิจ การค้าร่วมกัน การทำโครงการร่วมกัน และการนำเงิน ที่เก็บได้จากกลุ่มที่มีรายได้ มามอบให้เป็นกองกลาง เพื่อให้สมาคม ชมรม และมูลนิธิใช้ในการกุศลและช่วยเหลือผู้ที่ได้รับความเดือดร้อน และที่สำคัญคือการส่งเงิน ส่งสิ่งของและให้ส่งจดหมายและเขียนจดหมายไปยังญาติพี่น้องในประเทศจีน ซึ่งในอดีต ผู้ที่ไม่รู้หนังสือต้องไปขอความช่วยเหลือผู้ที่มีความรู้ที่สมาคม ในตอนนี้การส่งเงินหรือจดหมาย ยังต้องลักลอบส่งออกไปที่เรียกกันว่า “โพยก๊วน” ดังเช่นกรณีศึกษาชาวจีนฮากกาในเมืองหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ในปีพ.ศ. 2471 ขุนนิพิทธิ์จีนนคร ได้จัดตั้งตลาดเอกชนขึ้นมาเรียกว่า ตลาดเจียกี้ซี การพัฒนาดังกล่าวส่งผลให้มีการติดต่อกับเมืองต่าง ๆ มีนายทุนจีนโพยทะเลส่วนใหญ่อพยพมาจากประเทศข้างเคียง เช่นจากหัวเมืองมลายูของ อังกฤษ และจากอินโดนีเซีย ชาวจีนเหล่านี้เข้ามาลงทุนทำสวนยางพารา ทำเหมืองแร่และการค้าขาย ทำให้จำนวนบ้านเรือนและจำนวนประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ก่อให้เกิดการสร้างอาคาร บ้านเรือน และร้านค้าขึ้นมาบริเวณย่านชุมชนสถานีรถไฟ หาดใหญ่ โดยรูปแบบที่อาศัยจะค่อย ๆ เปลี่ยนไป จากไม้หลังคามุงจากเป็นเรือนไม้ 2 ชั้นหลังคามุง กระเบื้องจากนั้นก็เป็นการสร้างตึกครั้งแรก ต่อมา เป็นอาคารตึกถึ้อปูน โดยเห็นได้จากตึกยิบอินซอย ซึ่งเป็นตึกปูนหลังแรกของเมืองหาดใหญ่สร้างขึ้น

เมื่อพ.ศ.2472 เป็นที่ตั้งสำนักงานรับซื้อแร่ดีบุกของบริษัทยิบอินซอย ตั้งอยู่บนถนนนิพัทธ์อุทิศ 1 และตึกแบบชิโน-โปรตุเกส เป็นตึกที่มีความผสมผสานระหว่างสถาปัตยกรรมแบบจีนกับสถาปัตยกรรมโปรตุเกส อยู่ถัดขึ้นไปจากตึกยิบอินซอยเล็กน้อย มีอยู่เกือบสิบห้อง ตั้งอยู่ทั้งบริเวณฝั่งซ้ายและฝั่งขวาของถนนนิพัทธ์อุทิศ

ต่อมา เมื่อปีพ.ศ.2518 รัฐบาลไทยกับรัฐบาลชุดใหม่ของประเทศจีนโดยปกครองของคอมมิวนิสต์ ได้สร้างความสัมพันธ์ทางการทูตและเป็นพันธมิตรกันอีกครั้ง รวมทั้งบ้านเมืองมีความเจริญมากขึ้น การใช้ร้านน้ำชาและการเล่นไพ่ด้วยการพบปะสังสรรค์ แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร และเรื่องอื่น ๆ จึงไม่ได้เป็นที่นิยมเหมือนเมื่อก่อน ยังคงเหลือเพียงคนรุ่นเก่า ๆ ที่ยังคงใช้ร้านน้ำชา ในวันตลาดนัด เพื่อพบปะ พูดคุย เพื่อถามทุกข์สุข ในขณะนั้นมักจะมีการสร้างกลุ่มต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์ของเครือข่าย เช่น ชมรมธุรกิจ ชมรมอาชีพ ชมรมพื้นที่ มูลนิธิและกลุ่มทางสังคมอื่น ๆ

สรุปได้ว่า ชาวจีนฮากการุ่นแรกที่เข้ามาตั้งหลักแหล่งทำกินในในพื้นที่ภาคใต้ตอนล่าง ส่วนใหญ่จะมีเงินทุนน้อย ดังนั้นมักจะประกอบอาชีพการขายแรงงานเป็นกรรมกรกริดยางในสวนยาง โรงสีข้าว โรงเลื่อยไม้ โรงน้ำตาล รับจ้างชุดคลอง สร้างรางรถไฟ หรือเป็นกุลี พ่อค้าเร่ขาย เป็นต้น ชาวจีนฮากกาในรุ่นแรกบางกลุ่มได้รับสัมปทานที่ดินจากรัฐบาลไทย แต่ห้ามทำนาหรือทำนาทุ้งเหมือนกับชาวไทยทั่วไป พวกเขาได้แต่ปลูกยางพาราหรือสวนผลไม้ ต่อมาเมื่อเก็บสะสมเงินทุนได้เล็กน้อยก็จะเปลี่ยนมาประกอบอาชีพค้าขาย เป็นพ่อค้าเร่ พ่อค้าย่อย พ่อค้าคนกลางและนายทุนเจ้าของกิจการตามลำดับ ปัจจุบันสำคัญที่ชาวจีนฮากกาเหล่านี้ประสบความสำเร็จในทางด้านเศรษฐกิจ คือ ปัจจุบันภายในประเทศ

เบตงสมัยก่อนนั้นลำบาก
จะออกเดินทาง
เข้าเมืองยะลาทีหนึ่ง
ใช้เวลาตั้งสองวัน
ด้วยเหตุนี้ทำให้คนที่อยู่ในพื้นที่นี้
ต้องอาศัยซึ่งกันและกัน
มากกว่าที่อื่น
สมัยนั้นใครมีข้าวสาร ใครมีน้ำตาล
ก็เอามาแบ่งปันกัน แลกเปลี่ยนกัน
ซึ่งวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกัน
สามเชื้อสายนี้ไม่ได้เพิ่งเกิดขึ้น
ในรุ่นผม แต่มันเกิดตั้งแต่
รุ่นปู่ย่าตายายแล้วสืบทอดกันมา
จนตอนนี้คนเบตง
ที่เป็นคนเบตงดั้งเดิม
ก็ยังเป็นแบบนี้อยู่
อย่างเวลามีงานอะไรก็จะเห็น
ทั้งไทยพุทธ มุสลิม จีน ร่วมงานกัน
ได้อย่างสนุกสนาน

และปัจจัยจากคุณสมบัติและความสามารถทาง
การค้า นอกจากนั้น ชาวจีนฮากกามีพื้นฐานทาง
การศึกษาที่ดี การยึดมั่นหลักคุณธรรมในขนบ
ธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรม เชื้อเพื่อและให้ความ
ช่วยเหลือกันในหมู่ชาวจีนฮากกา และการร่วมมือ
กันระหว่างกลุ่มชาวจีนอื่น ๆ ด้วยกัน การประกอบ
การค้าอย่างมีกลยุทธ์ ความขยันหมั่นเพียรอดทน
ซื่อสัตย์ต่อธุรกิจทางการค้า มีมนุษยสัมพันธ์ดี
ทั้งนี้ เป็นปัจจัยที่ทำให้ชาวจีนฮากกาในพื้นที่ภาคใต้
ตอนล่างประสบความสำเร็จในการสร้างเครือข่าย
ทางเศรษฐกิจ โดยมีปัจจัยหลายอย่างมาส่งเสริม
ด้วย เช่น นโยบายของรัฐบาลไทย การเปลี่ยนแปลง
โครงสร้างทางเศรษฐกิจไทย การให้สิทธิแก่ชาว
จีนในด้านต่าง ๆ ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัย
สำคัญที่สนับสนุนชาวจีนฮากกา ประสบความสำเร็จ
ทางเศรษฐกิจ

2. กลุ่มชาวจีนฮากกาในบริเวณสามจังหวัด ชายแดนภาคใต้

2.1 การสร้างเครือข่ายก่อน พ.ศ.2460

อำเภอเบตง ตั้งอยู่บนแหลมมลายู อันเป็น
ศูนย์กลางการคมนาคมที่สำคัญที่สุดตั้งแต่สมัย

โบราณ เป็นพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติ และสภาพอากาศร้อนชื้นที่เหมาะสมกับการทำเกษตรกรรมเป็นที่สุด ผลผลิตทางการเกษตรเป็นที่สนใจของต่างประเทศ เป็นแผ่นดินที่น่าอยู่อาศัย จึงมีชาวต่างประเทศให้ความสนใจมากมาย ได้แก่ ชาวจีน อินเดีย ชาว สุมัตรา อาหรับ มอญ ลักษณะการผสมผสานทางภาษาที่เป็นคำเรียกชื่อของชาวอำเภอเบตง ได้แก่ การนำภาษาไทย ภาษาจีน และภาษายาวี มลายู หรืออาหรับมาเรียบเรียงใหม่เกิดเป็นคำใหม่ใช้เรียกชื่อ สิ่งของ เข้าใจกันได้ และการนำภาษาของกลุ่มอื่นมาใช้เช่นนั้นทำให้พวกเขามีความรู้สึกว่าเป็นพวกเดียวกัน จึงสามารถสร้างสัมพันธ์ไมตรีระหว่างกัน ทำให้เกิดเครือข่ายทางสังคมและวัฒนธรรมแบบผสมผสานชาวไทยเชื้อสายจีนฮากกาในชุมชนเดียวกันปกติจะใช้ภาษาฮากกาหรือภาษาไทยกลางในการสื่อสาร โดยเฉพาะในหมู่บ้านหรือครอบครัวเดียวกัน คนรุ่นที่ 2 ที่ยังมีชีวิตอยู่ยังสามารถพูดภาษาจีนฮากกาได้คล่อง รุ่นที่ 3 นั้น บางส่วนยังสามารถใช้ภาษาจีนฮากกาสื่อสารกันได้แต่ไม่คล่อง แต่พวกเขาจะนิยมใช้ภาษาไทยกลางกันในการสื่อสารกับไทยพุทธและชาวไทยเชื้อสายมลายูมากกว่า

จากการที่เบตงมีประชาชนทั้งสามเชื้อสายอยู่ร่วมกันตั้งแต่ในอดีต โดยเฉพาะอย่างยิ่งสองเชื้อสายหลักที่อยู่ร่วมกันมาตั้งแต่ยุคก่อร่างสร้างเบตง คือชาวมุสลิมเชื้อสายมลายู และชาวจีนที่อพยพมาจากประเทศจีน แต่ในการอยู่ร่วมกันในอดีตนั้น ด้วยลักษณะทางภูมิประเทศของเบตงที่อยู่ในหุบเขา ประกอบกับยังไม่มีเครื่องมือทางการคมนาคมเข้าไปถึงเบตงในสมัยนั้น จึงเป็นไปด้วยความยากลำบากในการเดินทางเข้าและออกจากพื้นที่เป็นอย่างยิ่ง แต่หากมองในมุมกลับกัน จากความยากลำบากในการเดินทางเข้าและออกจากพื้นที่นี้

เองที่ได้ส่งผลให้ทุกเชื้อสายในเบตงต้องมีการพึ่งพาอาศัยกัน มีการปฏิสัมพันธ์กัน มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มากกว่าพื้นที่ปกติที่การคมนาคมเป็นไปด้วยความสะดวก ด้วยสาเหตุอันเกี่ยวเนื่องมาจากอุปสรรคในการเดินทางทำให้การจับจ่ายใช้สอยข้าวของเครื่องใช้มีข้อจำกัดเพียงแคภายในพื้นที่เบตงเท่านั้น หากสิ่งใดมีการขาดแคลนตามท้องตลาดในพื้นที่เบตง การแลกเปลี่ยนข้าวของเครื่องใช้ระหว่างบ้านจึงเกิดขึ้น นอกจากนี้ การเดินทางออกจากพื้นที่ไปยังตัวจังหวัด ยังมีความยากลำบากและใช้ระยะเวลาที่ยาวนานจึงมักรวมกลุ่มกันเดินทาง ซึ่งสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของชาวมุสลิมเชื้อสายมลายูคนหนึ่งซึ่งเป็นคนเบตงดั้งเดิม โดยบรรพบุรุษได้เข้ามาตั้งรกรากอยู่ในพื้นที่เบตงตั้งแต่ยุคก่อร่างสร้างเบตงที่ได้กล่าวว่า “เบตงสมัยก่อนนั้นลำบาก จะออกเดินทางเข้าเมืองยะลาทีหนึ่งใช้เวลาตั้งสองวัน ด้วยเหตุนี้ทำให้คนที่อยู่ในพื้นที่นี้ต้องอาศัยซึ่งกันและกันมากกว่าที่อื่น สมัยนั้นใครมีข้าวสาร ใครมีน้ำตาลก็เอามาแบ่งปันกัน แลกเปลี่ยนกัน ซึ่งวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันสามเชื้อสายนี้ไม่ได้เพิ่งเกิดขึ้นในรุ่นผม แต่มันเกิดตั้งแต่วัยปู่ย่าตายายแล้วสืบทอดกันมา จนตอนนี้คนเบตงที่เป็นคนเบตงดั้งเดิมก็ยังเป็นแบบนี้อยู่ อย่างเวลา มีงานอะไรก็จะเห็นทั้งไทยพุทธ มุสลิม จีน ร่วมงานกันได้อย่างสนุกสนาน”

ในการทำงานเดียวกัน ชาวไทยเชื้อสายจีนฮากกาที่เมืองปัตตานีก็เช่นกัน พวกเขาสามารถใช้ภาษาไทยกลาง ภาษาจีนฮากกา ภาษาจีน ภาษายาวีได้ตามสถานการณ์ พวกเขาสามารถใช้ภาษาได้โดยไม่ต้องคำนึงถึงว่าเป็นภาษาของผู้ใด จนสามารถใช้ภาษาของกลุ่มชาวไทยหรือกลุ่มชาติพันธุ์อื่นได้เสมือนภาษาของตนเอง และการใช้ภาษาสื่อสารให้เกิดความเข้าใจกันเช่นนี้ ทำให้เกิดความสัมพันธ์อันดี

ต่อกัน จนทำให้เกิดเครือข่ายทางสังคมและวัฒนธรรมแบบไม่เป็นทางการและเป็นทางการ

กรณีชุมชนชาวจีนฮากกาในเมืองปัตตานี มีสัญลักษณ์การสร้างเครือข่ายทางสังคมและวัฒนธรรมกับกลุ่มชาวไทยพุทธและชาวมุสลิมเชื้อสายมลายู ซึ่งสามารถปรับปรนวัฒนธรรมการสร้างเครือข่ายของสังคมอื่นได้ด้วยดีมาตั้งแต่สมัยประวัติศาสตร์ ด้วยลักษณะพื้นที่เป็นเส้นทางข้ามคาบสมุทรที่เปิดรับวัฒนธรรมของชนต่างชาติพันธุ์หลากหลาย ลักษณะของปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในปัจจุบัน ชาวไทยพุทธมีวัดและโรงเรียนเป็นศูนย์กลาง ชาวไทยเชื้อสายจีนฮากกาได้สร้างความสัมพันธ์ที่ดีโดยผสมผสานวัฒนธรรมไทย เคารพขนบธรรมเนียมไทย เข้าร่วมประเพณีและเทศกาลไทย ร่วมทำกิจกรรมกุศลร่วมกับคนไทย โดยใช้วิธีสมรสกับคนไทย การแต่งกายแบบไทย เรียนรู้ภาษาและวัฒนธรรมไทย และมีการชักชวนชาวไทยพุทธได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมและงานเทศกาลพิธีกรรมต่าง ๆ ของชาวจีนฮากกาเอง เพื่อปรับตัวเข้ากับคนไทยพุทธในพื้นที่ สร้างมิตรสัมพันธ์อันดีต่อกัน สำหรับการมีปฏิสัมพันธ์กับชาวมุสลิมนั้น เนื่องจากความเชื่อและวัฒนธรรมมีความแตกต่างกันมาก ชาวไทยเชื้อสายจีนมักจะมีคามระมัดระวังในการเข้ามา โดยเน้นหลักการที่ให้ความเคารพกับวัฒนธรรมและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวมุสลิมในพื้นที่ พวกเขาได้พยายามเรียนรู้ประเพณีวัฒนธรรมและภาษาของคนในพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรมมุสลิมและไทยพุทธ พวกเขาชาวไทยเชื้อสายจีนฮากกาได้ศึกษาเรียนรู้อย่างดี

เครือข่ายทางสังคมและวัฒนธรรมเป็นเส้นทางเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของผู้คนในการปรับตัวเข้าสู่ระบบพื้นที่ที่เข้ามาหากิน เป็นการอยู่ร่วมกันเพื่ออยู่รอดและพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นที่ตั้งอยู่บนฐาน

ของความคิดศาสนาความเชื่อและการมีขนบธรรมเนียมประเพณีร่วมกัน โดยผ่านสถาบันสังคมและสถาบันครอบครัวของตนเองในรูปแบบที่หลากหลายในการรวมกลุ่ม เพื่อคอยช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันในการแก้ปัญหาต่าง ๆ บนเงื่อนไขทางสังคมและวัฒนธรรมที่ต้องดำรงอยู่ร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการใช้ชีวิต ประกอบการค้าธุรกิจ การทำงานหรือกิจกรรมทางสังคม ความสัมพันธ์เหล่านี้ปลูกจิตสำนึกร่วมของชาวไทยเชื้อสายจีนฮากกาในพื้นที่เพื่อการเอาตัวรอดในชีวิตประจำวันบนเงื่อนไขที่มีลักษณะเฉพาะในพื้นที่ที่ตนเองอาศัยอยู่ ซึ่งจะสะท้อนในการสร้างเครือข่ายทางสังคมออกมาในรูปแบบของสมาคม ชมรม และมูลนิธิ หรือกลุ่มต่าง ๆ โดยมีวิธีการจัดตั้ง ผูกเกลอ เจียป่าย การแต่งงาน การร่วมหุ้น เป็นต้น

2.1.2 การสร้างเครือข่ายตั้งแต่ พ.ศ.2460-ปัจจุบัน

ชาวจีนฮากกาในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีการริเริ่มการสร้างเครือข่าย โดยนัดพบปะแลกเปลี่ยนสินค้าจำเป็นในชีวิตประจำวัน บ่มเพาะวิถีชีวิต วัฒนธรรม แลกเปลี่ยน มีปฏิสัมพันธ์กันบ่อยครั้งจนทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นขึ้นมา และเริ่มมีการสร้างเครือข่ายตามกลุ่มอาชีพ กลุ่มนักธุรกิจของแต่ละสาย จนกลายเป็นเครือข่ายที่ไม่เป็นทางการ แต่ก็มี การพึ่งพากันโดยไม่สามารถแยกออกกันได้ ถึงแม้ว่าในระยะแรก ๆ เป็นเครือข่ายที่ไม่เป็นทางการและถูกจำกัดในพื้นที่ระดับท้องถิ่นเล็ก ๆ เนื่องจากมีข้อจำกัดในเรื่องเส้นทางการคมนาคม โดยอาศัยระบบเครือข่ายที่นี้ของระบบเครือข่ายเพื่อน และระบบพวกพ้องเป็นหลัก วัฒนธรรมกวนซีที่เกิดจากรากฐานเหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการสร้างเครือข่ายทางสังคม วัฒนธรรมและเศรษฐกิจขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยมีการ

พัฒนาและมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบเครือข่ายจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งพื้นที่ที่สำคัญและเห็นภาพเครือข่ายที่ชัดเจนที่สุด คือ อำเภอเบตง

จากลักษณะทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่อำเภอเบตง ที่มีลักษณะเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวแตกต่างจากพื้นที่อื่น ๆ ในภาคใต้ ผสมผสานกับความเป็นอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวจีนฮากกาที่อพยพโยกย้ายถิ่นฐานเข้ามาตั้งหลักแหล่งในพื้นที่อำเภอเบตง ก่อสร้างชุมชนขึ้นตามพื้นที่รอบนอกเขตพื้นที่ตัวเมืองซึ่งห่างไกลจากชุมชนหลัก โดยสภาพพื้นที่มีลักษณะเป็นป่าเขา สลับซับซ้อน ทั้งนี้สาเหตุในการเลือกพื้นที่ตั้งชุมชนนั้นอาจสืบเนื่องจากชาวจีนฮากกากลุ่มนี้เข้ามาตั้งพื้นที่ภายหลังจากชาวจีนกลุ่มอื่น ๆ ได้ทำการจับจองพื้นที่ส่วนใหญ่ของเมืองจนหมดสิ้นแล้ว หรืออาจเป็นเพราะด้วยอุปนิสัยของชาวจีนฮากกาที่มักเลือกพื้นที่ตั้งชุมชนตามป่าเขาห่างไกลผู้คนดังเช่นเคยปฏิบัติมาครั้งอาศัยอยู่ในประเทศจีนก็อาจเป็นไปได้

กลุ่มชาวจีนฮากกาเบตงนั้นเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีเอกลักษณ์โดดเด่น ถือได้ว่าเป็นต้นแบบวัฒนธรรมฮากกาในประเทศไทยก็ว่าได้ ชาวจีนฮากกาที่เบตงเริ่มแรกได้ขึ้นฝั่งที่รัฐเคดาห์ประเทศมาเลเซียก่อน ชาวจีนฮากกาส่วนใหญ่มาจากอำเภอเหมยเสี้ยน (เหมยโจวในปัจจุบัน) มณฑลกว๋างตุ้งและอำเภอหยงเสี้ยนของมณฑลกว๋างสี และได้ประกอบอาชีพปลูกยางพารา ปลูกผัก ทำสวน เป็นต้น แต่ไม่ค่อยถนัดเรื่องการค้าเท่ากับกลุ่มแต้จิ๋วและฮกเกี้ยน ชาวจีนฮากกาเป็นผู้บุกเบิกพื้นที่ตามเกาะแมเราะ มีชุมชนอาศัยอยู่ในอำเภอเมืองน้ำพุร้อน วายะไร่ และชื่อเถี่ยวเปย (สี่กิโล) ในอำเภอเบตง พวกเขาชาวจีนฮากกาในเบตงยังคงได้รักษาอัตลักษณ์ของตนเองอย่างดี เช่น ยังมีแนวคิดให้ความสำคัญกับเกษตรกรรมมากกว่าการค้าธุรกิจ

(重农轻商) ตามหลักลัทธิขงจื้อ รักษาประเพณีวัฒนธรรม ความเชื่อ และศาสนา ถึงแม้ว่าชาวจีนฮากกาเบตงมีการผสมผสานวัฒนธรรมอื่น ๆ เข้ามาในการดำเนินชีวิตเนื่องจากต้องมีปฏิสัมพันธ์กลุ่มชนกลุ่มอื่น ๆ ในพื้นที่ เช่น กลุ่มมุสลิม กลุ่มจีนอื่น ๆ กลุ่มไทยพุทธ แต่ก็ยังคงรักษา “ความเป็นจีนฮากกา” ของตนได้เป็นอย่างดี ที่น่าสนใจคือ ชาวจีนฮากกาส่วนใหญ่สามารถฟังหรือพูดภาษาฮากกาและภาษาจีนได้ ไม่ว่าจะรุ่นเก่าหรือรุ่นใหม่ ชาวจีนฮากกาในอำเภอหาดใหญ่ปัจจุบันบางส่วนเป็นชาวจีนฮากกาที่อพยพจากอำเภอเบตง พวกเขามีเครือข่ายผูกพันกันอย่างเหนียวแน่น ดังนั้น ถือได้ว่าชุมชนจีนฮากกาที่อำเภอเบตงเป็นแหล่งสำคัญของชุมชนฮากกาในภาคใต้ (Huang, 2014: 96-105)

ชาวจีนฮากกาที่เดินทางเข้ามาในอำเภอเบตงจากการค้นหาข้อมูลเอกสารของสมาคมฮากกาพบว่า ชาวจีนฮากการุ่นแรกได้เข้ามาในค.ศ.1917 (พ.ศ.2460) ในค.ศ.1953 ได้ดำริจัดตั้งที่ทำการเพื่อใช้เป็นแหล่งพบปะรวบรวมชาวจีนฮากกาด้วยกัน หลังจากประชุมหารือในการจัดตั้งชมรมชาวฮากกาซึ่งขึ้นตรงต่อสมาคมชาวฮากกาแห่งประเทศไทยและในค.ศ.1999 สำนักงานที่ทำการชาวจีนฮากกาอำเภอเบตง ได้รับการอนุมัติตั้งเป็นสมาคมชาวไทยเชื้อสายจีนเป็นองค์กรภาคเอกชนถูกต้องตามกฎหมาย โดยได้เปลี่ยนชื่อว่า สมาคมฮากกาเบตง บุคคลที่มีบทบาทในการบุกเบิกสร้างเมืองเบตงของชาวไทยเชื้อสายจีนฮากกา มีดังนี้ นายเจนเกี่ยมเงาะ นายห้วงลือ แซ่ห้วง นายจอง แซ่ยี่ นายหลู่ฟอนเกี่ยม และนายหลู่ฟอนกี และมีคณะกลุ่มสตรีกลุ่มเยาวชนกลุ่มผู้อาวุโส กลุ่มสวัสดิการ กลุ่มบันเทิงและกลุ่มกีฬา เห็นได้ว่า โครงสร้างของสมาคมฮากกาได้รวมบทบาทวงจรชีวิตประจำวันเกือบทุกด้านของประชาชน

ทำให้ชาวจีนฮากกาสามารถเข้ามาเป็นสมาชิกในสมาคมด้วยความสมัครใจ

ต่อมา ชาวไทยเชื้อสายจีนฮากกา รุ่นที่ 2 เป็นผู้บริหารสมาคม พวกเขาส่วนใหญ่จบจากโรงเรียนจงผามูลนิธิเบตงมีความรู้ด้านภาษาจีน สามารถใช้ภาษาจีนในการสนทนาได้ดีพอสมควร ส่วนผู้ที่จบจากโรงเรียนสายอื่นที่ไม่เน้นภาษาจีน ความเข้าใจและใช้ภาษาจีนเพื่อการสื่อสาร จะด้อยกว่าอย่างเห็นได้ชัดเจน โดยเฉพาะความเข้าใจในเรื่องขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวจีนและชาวจีนฮากกามีแนวโน้มเจือจางลง สมาคมชาวไทยเชื้อสายจีนฮากกาปัจจุบันนอกจากมีโครงการที่จะจัดกิจกรรมส่งเสริมให้เยาวชนเข้าร่วมการฝึกอบรมในโครงการแคมป์ฤดูร้อน ฤดูหนาวที่เมืองเหมยโจวของมณฑลกวางตุ้ง เพื่อทัศนศึกษาและสัมผัสสังคมวัฒนธรรมมาตุภูมิของบรรพบุรุษที่มณฑลกวางตุ้งแล้ว และคณะกรรมการรุ่นก่อนยังเคยเดินทางไปที่มณฑลเจียงซี (江西) เพื่อเข้าร่วมพิธีเช่นไหว้บรรพบุรุษต้นตระกูลชาติพันธุ์ของชาวจีนฮากกา เยี่ยมชมกลุ่มบ้านทรงกลมของชาวจีนฮากกาซึ่งได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกบ้านที่อยู่อาศัย และนำความรู้ทางประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชาวจีนฮากกา และประสบการณ์ที่ไปร่วมงานที่จีนมาแล้วให้หมู่เยาวชนฟัง เพื่อเป็นการปลูกฝังจิตสำนึกในทางชาติพันธุ์ เนื่องจากทางสมาคมมีงานบริหารมีภารกิจหลากหลาย ทางสมาคมจึงมีการดำริที่จะเลือกสรรคนรุ่นใหม่ที่มีความรู้ความสามารถเข้ามาเป็นกรรมการ โดยการเรียนรู้จากผู้อาวุโส และเข้ามาช่วยผลักดันให้งานบริการของสมาคมให้เจริญก้าวหน้าประเด็นที่น่าสนใจ คือ ชาวไทยเชื้อสายจีนฮากกาได้ให้ความสำคัญกับการศึกษาลูกหลานเป็นพิเศษตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทุกสมาคมฮากกาในภาคใต้ตอนล่างนั้นตั้งแต่วัยแรกในการก่อตั้งสมาคม

ก็มีการจัดตั้งทุนการศึกษาเพื่อมอบทุนให้กับลูกหลานสมาชิกที่มีผลการเรียนที่ดี และลูกหลานที่มีพ่อแม่ยากจน ขาดทุนทรัพย์เพื่อเปิดโอกาสการศึกษาให้กับบุตรหลานชาวจีนฮากกาทุกคน อย่างไรก็ตาม ชาวไทยเชื้อสายจีนฮากกา ยังได้มีการสร้างความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นกับชาวไทยเชื้อสายจีนฮากกาในพื้นที่และพื้นที่อื่น ในบริเวณที่ใกล้เคียงกัน

สำหรับการสร้างเครือข่ายของชาวจีนฮากกา ในจังหวัดนราธิวาส มีสมาคมแห่งเดียวที่สุโข-ลก การก่อตั้งสมาคมช่วงแรก ยังสังกัดในนามของสมาคมฮากกาแห่งประเทศไทย โดยมีรายนามคณะผู้ก่อตั้ง 12 คน ได้แก่ นายหลิว หลานฮิน นายเจิน ผูกชิง นายห่อ ชื่อหมิ่น นายหลิว เป็ยจอง นายฉีหนานแซน นายยับ จิ้นหยิน นายเจิน ชู่ฉ่วย นายฝุงปักชิน นายอู่อู๋สูง นายหว่อง เจาฉัน นายหว่อง ยี่กู่ย นายหลิว กั้วเพย ในช่วงแรกได้ตั้งชื่อสมาคมว่า “ที่ทำการสมาคมฮากกาแห่งประเทศไทย ประจำสุโข-ลก” จนกระทั่งเมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2517 จึงได้มีการจดทะเบียนจัดตั้งขึ้นเป็นสมาคมฮากกาสุโข-ลก โดยมีคณะกรรมการบริหารสมาคมที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบันทั้งหมด 18 สมัย ในช่วง 53 ปีที่ผ่านมาคณะกรรมการแต่ละสมัย ได้มีการปรับปรุงและขยายพื้นที่ของสมาคมให้กว้างขวางขึ้น ปัจจุบันสมาคมมีที่ดิน 1 แปลง เนื้อที่ประมาณ 600 ตารางเมตร และได้สร้างเป็นอาคาร 2 ชั้น ซึ่งด้านปีกขวาสร้างเป็นอาคาร “กงเต๋อถัง” และศาลบรรพบุรุษ “ฉือถัง” ซึ่งเป็นที่เช่นไหว้บรรพบุรุษ มีเนื้อที่ประมาณ 200 ตารางเมตร และบนอาคาร “กงเต๋อถัง” ได้สร้างเป็นที่ตั้งบูชาของ “เจ้าพ่อชือกง” ทุกปีมีการจัดงานสังสรรค์ประจำปี และมีการแจกทุนการศึกษาให้กับลูกหลานสมาชิกชาวจีนฮากกา เพื่อเป็นรางวัลและกำลังใจแก่ผู้ที่มีผลงานดีเด่นด้านการศึกษา สมาคมได้ส่งเสริมกิจกรรม โดยกลุ่ม

สตรี เช่น การแสดงในเทศกาลต่าง ๆ และงานศาลเจ้า และพิธีกรรมต่าง ๆ ผู้หญิงได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดเตรียมงานต่าง ๆ นอกจากนั้น กลุ่มสตรียังได้ร่วมงานกับมูลนิธิเพื่อดำเนินงานต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม และทางสมาคมจะมีการจัดงานในวันสตรีสากลโดยมีการเชิดชูสตรีดีเด่น

เยาวชนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของสมาคม เช่น ในเทศกาลตรุษจีน การเฉลิมฉลองวันสถาปนาของสมาคม ทั้งนี้เพื่อสืบทอดอัตลักษณ์ในด้านศิลปวัฒนธรรม เช่น การร้องเพลงพื้นเมือง ฮากกา การเชิดสิงโต มังกร การตีกลอง เป็นต้น ส่วนในทางด้านครอบครัว เยาวชนมีความเข้าใจในจารีตประเพณีโดยผ่านการสอนจากปู่ ย่า ตา ยาย และพ่อแม่ และได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางศาสนาที่สืบทอดมาอย่างต่อเนื่อง เช่น การไหว้บรรพบุรุษ พิธีรำลึกถึงผู้มีพระคุณ พิธีการไหว้เคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และมีการพบปะสังสรรค์กันเนื่องในช่วงเทศกาลหรือโอกาสต่าง ๆ เพื่อเป็นการสืบทอดและเข้าใจในเรื่องราวการสร้างเครือข่ายทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวจีนฮากกา เพื่อมีการสร้างเครือข่ายที่ดีระหว่างสมาคม ได้มีการเข้าร่วมกิจกรรมของสมาคมฮากกาในพื้นที่ใกล้เคียง สำหรับทางด้านในสืบทอดวัฒนธรรมและภาษา ชาวไทยเชื้อสายจีนฮากการุ่นที่ 2 ส่วนใหญ่ยังสามารถพูดภาษาจีนกลาง และภาษาฮากกาได้คล่อง พอถึงรุ่นที่ 3 ผู้ที่สามารถสนทนาเป็นภาษาจีนค่อนข้างน้อย แต่ยังรับรู้วัฒนธรรมของชาวจีนฮากกาได้เป็นอย่างดีจากการสั่งสอนจากรุ่นสู่รุ่น

สำหรับการสร้างเครือข่ายทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายจีนฮากกาในจังหวัดปัตตานี เนื่องจากว่าในเมืองปัตตานีมีประชากรร้อยละ 80 เป็นชาวไทยเชื้อสายมลายูที่นับถือศาสนาอิสลาม ดังนั้นความแตกต่างของสังคมและวัฒนธรรม ไม่ว่าจะขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ

และศาสนาก็มีความแตกต่างกับชาวไทยพุทธและชาวไทยเชื้อสายจีนในพื้นที่เป็นอย่างมาก จึงส่งผลให้ชาวไทยเชื้อสายจีนฮากกาด้วยกันในพื้นที่ยังก่อตัวเป็นกลุ่มอย่างสามัคคีสมานฉันท์ทางด้านทางสังคมและวัฒนธรรม โดยมีการสร้างวัดจีน ศาลเจ้า สมาคมและกลุ่มต่าง ๆ ขึ้นมาเพื่อแสดงอัตลักษณ์ของตน แต่ในขณะเดียวกันเพื่อให้สามารถใช้ชีวิตอย่างสันติกับชาวพื้นเมือง พวกเขาก็ได้ปรับตัวในการรวมกลุ่มและจัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ถ้ามางานเลี้ยง งานกุศล งานบุญต่าง ๆ ที่จัดที่สาธารณะมักจะไม่ใช้หมูที่เป็นอาหารในการทำพิธีกรรม แต่เอาแกะหรือแพะทั้งตัวในการประกอบพิธี เนื่องจากว่าชาวพื้นเมืองส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม เพื่อไม่ให้เกิดความขัดแย้งหรือสร้างความแตกต่างกับชาวพื้นเมืองมากเกิดไป นอกจากนี้ ในด้านการแต่งตัวชาวไทยเชื้อสายจีนฮากกามักจักชอบเอาลายดอกไม้ที่ชาวพื้นเมืองนิยมใช้กัน เพื่อไม่สร้างความแปลกแยก มิได้เอาเรื่องศาสนาเป็นตัวแปรที่สำคัญในการสร้างเครือข่าย แต่เอาเรื่องการค้าธุรกิจเป็นตัวเชื่อมในการสร้างเครือข่าย เนื่องจากความสภาพทางสังคมแตกต่างกับจังหวัดอื่น

สรุปได้ว่า ชาวไทยเชื้อสายจีนฮากกา รุ่นที่ 2 ในพื้นที่ภาคใต้ตอนล่างพัฒนาขึ้นมาจากสภาพความเปลี่ยนแปลงของปัจจัยสิ่งแวดล้อมทางสังคมของการดำเนินกรนโยบายทางการเมืองการปกครองเศรษฐกิจ โดยมีเมืองหาดใหญ่ จังหวัดสงขลาเป็นศูนย์กลางพัฒนาเศรษฐกิจ ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ได้อพยพเข้ามาปักหลัก รวมทั้งกลุ่มชาวจีนชาวอินเดีย ชาวมาเลเซีย ชาวสิงคโปร์และข้าราชการไทยที่ได้เข้ามาประจำตำแหน่ง สำหรับกลุ่มคนพื้นถิ่นในชุมชนต่าง ๆ ยังคงมีสถานะ บทบาทและอิทธิพลในฐานะเจ้าของพื้นที่แต่ดั้งเดิม และเป็นผู้นำในระดับท้องถิ่นของแต่ละชุมชน โดยมีสายสัมพันธ์ทางเครือญาติเป็นรากฐานเป็นปีกแผ่นของชุมชน ดำรงชีวิตวิถีเกษตรกรรมและการค้าเล็ก ๆ กลุ่มคนเหล่านี้ครอบครองที่ดินที่สืบทอดมาแต่บรรพบุรุษ การสร้างเครือข่ายทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายจีนฮากกาในจังหวัดภาคใต้ตอนล่างนั้นจะมีรูปแบบที่คล้ายคลึงกัน มักจะเป็นการสร้างสมาคม ชมรมและมูลนิธิต่าง ๆ เป็นกลไกในการเชื่อมต่อกับสมาคมหรือชมรมอื่น ๆ ในพื้นที่จังหวัดภาคใต้และภูมิภาคอื่น ๆ ที่ใกล้เคียง โดยมีความช่วยเหลือเกื้อกูลกันในหลากหลายรูปแบบ เช่น มีการรวมกลุ่มเพื่อจัดกิจกรรมทางสังคม และกิจกรรมประเพณีตามความเชื่อความศรัทธา ความสัมพันธ์ “สายเลือด ถิ่นเกิด และ อาชีพ” ยังเป็นแก่นที่นำทุนทางสังคมให้เกิดเครือข่ายโดยผ่านสมาคม ชมรมและมูลนิธิ หรือกลุ่มต่าง ๆ โดยมีบุคคลเป็นศูนย์กลางความสัมพันธ์ในการริเริ่มการเชื่อมต่อกับบุคคล องค์กรและหน่วยงาน

นอกจากนี้ยังมีการสร้างเครือข่ายทางสังคมและวัฒนธรรมชาวจีนฮากกากับกลุ่มชาวจีนอื่น เนื่องจากชุมชนชาวจีนฮากกาบางครอบครัวอยู่ใกล้

ป่าและภูเขา ย่อมมีโอกาสเข้าถึงและใช้ประโยชน์ทรัพยากรจากป่าและทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ชุมชนชาวจีนฮากกาที่อำเภอเบตง ได้สร้างชุมชนที่อยู่ใกล้ป่าและภูเขา ทำให้พวกเขามีโอกาสเข้าถึงการใช้ทรัพยากรในป่ามากกว่าชุมชนอื่นที่อยู่ห่างออกไป ชาวจีนฮากกา รุ่นแรกได้ใช้ทรัพยากรธรรมชาติในการประกอบอาชีพปลูกผักหรือผลไม้ แต่หลังจากนั้น ได้หันไปปลูกยางพาราเนื่องจากได้กำไรมากกว่า ทำให้เกิดผลโดยตรงต่อชีวิตความเป็นอยู่ของชาวจีนฮากกาในอำเภอเบตง แต่ต่อมาเนื่องจากการพัฒนาทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยีสารสนเทศทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและวัฒนธรรมอย่างมาก ทำให้เกิดความไม่แน่นอนในวิถีความเป็นอยู่ วัฒนธรรมกวนชี่ก็มีการปรับเปลี่ยนตามสภาพแวดล้อม ฉะนั้น การจัดการความสัมพันธ์ทางสังคมตามสิ่งแวดล้อม จึงควรเริ่มกระทำที่การสร้างเครือข่ายที่เข้มแข็งของชุมชนเป็นสำคัญ เพื่อให้เพื่อนสมาชิกได้มีส่วนร่วมในการช่วยเหลือเกื้อกูล ดังกรณี เจี้ยปาย (结拜) ซึ่งเป็นคำเรียกของภาษาจีนกลาง เป็นการผูกมิตรด้วยการร่วมสาบานเป็นพี่น้องกันต่อหน้าเจ้าพ่อกวนอูและฟ้าดินที่เป็นพยาน ก็เป็นการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมอย่างหนึ่งของชาวไทยเชื้อสายจีนฮากกาที่มีใช้ความผูกพันกันทางเครือญาติ หรือพี่น้องร่วมสายโลหิต ผู้ที่เป็นพ่อแม่หรือญาติผู้ใหญ่จะเป็นผู้ที่พิจารณาว่าในวันข้างหน้าบุคคลนั้นน่าจะเป็นคนที่ไว้ใจและพึ่งพากันได้ เมื่อเป็นเสี่ยวกันแล้วก็ต้องมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ทั้งผู้ที่เป็นญาติและผู้ที่เป็นเสี่ยวกัน เป็นการสร้างความสัมพันธ์กันอย่างหนึ่งในชุมชนที่จะพัฒนาให้คนในชุมชนนั้น มีความรักและผูกพันกันในอนาคตภายหน้า นอกจากนี้ การบูชาป้ายวิญญาณของบรรพบุรุษที่บ้านและร่วมกันสร้างศาลบรรพบุรุษที่วัดของชาวไทยเชื้อสาย

จีนฮากกาในภาคใต้ตอนล่างนั้น สะท้อนให้เห็นว่า ชาวไทยเชื้อสายจีนฮากกาได้มีการสืบทอดขนบธรรมเนียมจารีตประเพณีของชาวจีนฮากกาที่มีการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น บ่งบอกถึงสายใยความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์ ยังมีความแนบแน่นไม่เสื่อมคลายเป็นฐานสำคัญในการรักษาการสร้างเครือข่ายโดยผ่านระบบเครือญาติจนถึงปัจจุบัน จนกล่าวได้ว่า ชาวจีนฮากกาได้อาศัยความเชื่อในการสร้างเครือข่ายทางสังคม โดยเอาความเชื่อซึ่งเป็นทุนวัฒนธรรมดั้งเดิมที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ทั้งความเชื่อและเคารพต่อศาสนาพุทธมหายาน ลัทธิเต๋า ลัทธิขงจื้อ เช่น ศรัทธาต่อเทพเจ้ากวนอูและเจ้าแม่กวนอิม มีความยึดมั่นในคำสอนของขงจื้อ เช่น หยี่น (仁) ยี่ (义) หลี่ (礼) จื่อ (智) ซิน (信) ซึ่งแปลเป็นภาษาไทยตามลำดับคือ ความเมตตา การมีน้ำใจ รู้ขนบธรรมเนียมประเพณีมีมารยาท มีสติปัญญา และซื่อสัตย์รักษาสัจจะ ความเชื่อและคำสอนเหล่านี้ได้ผูกพันและเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตเกือบทุกวงจรรวมถึงมีการถ่ายทอด สืบทอดความเชื่อซึ่งเป็นภูมิปัญญาดั้งเดิมในการสร้างเครือข่ายทางสังคมอีกด้วย

กล่าวได้ว่า พัฒนาการในการสร้างเครือข่ายทางสังคมของชาวจีนฮากกาอย่างเข้มข้น ยังเป็นผลมาจากการขยายอำนาจของรัฐบาลไทย จึงทำให้กลุ่มชาวจีนฮากกากล้ามีการสร้างเป็นเครือข่ายที่เข้มแข็งขึ้นเพื่อรองรับกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงตลอด แต่ในขณะเดียวกัน ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่ปรับเปลี่ยนไปตามสภาพแวดล้อมและกาลเวลา ทำให้มีการปรับตัวอย่างมาก ทำให้พวกเขาแสดงความเป็นไทยในด้านเชื้อชาติ ลดความเป็นจีนให้น้อยลง มีการปรับเปลี่ยนสำนึกคิด และเรียนรู้สังคม ภาษา วัฒนธรรม ประเพณีและความเชื่อของไทยมากขึ้น

อย่างไรก็ตาม นโยบายของรัฐบาลที่มีต่อชาวจีนในประเทศไทยในช่วงสมัยนี้ ได้มีผลต่อวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของชาวจีนอย่างมาก จนนำมาสู่การเปลี่ยนแปลงและปรับตัวครั้งใหญ่ในหมู่ชาวจีนทั่วประเทศ รวมทั้งชาวจีนในเมืองหาดใหญ่ภายใต้การปกครองของรัฐบาลคณะราษฎรของประเทศไทย ตั้งแต่ พ.ศ. 2475-2481 ต่างก็ดำเนินการนโยบายอย่างเข้มงวดต่อชาวจีนทั้งในการเมือง เศรษฐกิจและสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งตั้งแต่ปีพ.ศ. 2481 สมัยรัฐบาลจอมพลแปลก พิบูลสงครามเป็นต้นมา ทั้งชาวไทย ชาวจีนและกลุ่มเชื้อชาติอื่น ๆ ที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยต่างตกอยู่ในยุค “การปฏิวัติทางวัฒนธรรม” ตามแผนการสร้างชาติที่รัฐบาลจอมพลแปลก พิบูลสงคราม ดำเนินการอย่างรวดเร็วโดยเฉพาะคำสั่ง “รัฐนิยม” นโยบายรัฐนิยมที่ได้ทำให้ชาวไทยพื้นเมืองเกิดความชิงชังต่อชาวจีนในประเทศไทย (ศุภการ สิริไพศาลและคณะ. 2548:93-104) นโยบายนี้ได้มีการลดบทบาทของความเป็นสังคมจีน ซึ่งถูกมองว่าเป็นสิ่งสร้างความแปลกแยกในสังคมไทย ก็ได้ส่งผลกระทบต่อชาวจีนฮากกาในพื้นที่ภาคใต้ตอนล่างเหมือนกัน ถึงแม้ความเป็นจีนฮากกาจะค่อย ๆ ลดบทบาทลงไปตามกาลเวลา แต่การสร้างเครือข่ายทางสังคมเพื่อช่วยเหลือและป้องกันผลประโยชน์ในยุคนี้กลับมีมากขึ้น โดยมีการสร้างสมาคม ชมรมและมูลนิธิเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลกัน แต่ในเวลานี้ชาวจีนฮากกาได้เอาวิธีสร้างเครือข่ายแบบไทยมาประยุกต์ใช้ด้วย ซึ่งมีการทำกุศลต่าง ๆ แสดงพื้นที่ทางวัฒนธรรมของตนเพื่อให้สังคมไทยยอมรับ และเริ่มมีการเอาความเป็นไทยและวัฒนธรรมไทยที่ผสมผสานเข้ามาในการสร้างเครือข่าย แต่ที่สำคัญก็คือ การตระหนักถึงคุณค่าของเครือข่ายทางสังคมและวัฒนธรรม เป็นเงื่อนไขสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้เครือข่ายใช้ในการควบคุม

และดูแลทรัพยากรของตนเองอย่างเต็มที่ ซึ่งจะทำให้
เครือข่ายนั้นสามารถสืบทอดและพัฒนาระบบการ
จัดการความสัมพันธ์ต่าง ๆ ที่มีคุณภาพ สอดคล้อง
และสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมสังคมและวัฒนธรรม
การที่ชาวไทยเชื้อสายจีนบางส่วนได้สร้างพื้นที่
วัฒนธรรม ซึ่งเป็นผลมาจากการสร้างเครือข่ายทาง
สังคมและวัฒนธรรมในเรื่องพื้นที่วัฒนธรรมเพื่อ
แสดงอัตลักษณ์ เป็นสิ่งหนึ่งที่บ่งบอกได้ว่าชาวไทย
เชื้อสายจีนฮากกานั้นยังคงรักและภูมิใจในเครือข่าย
ของตนเอง ไม่ลืมรากเหง้าของตนเอง ยังคงมองเห็น
คุณค่าและศักยภาพของทุนทางสังคมและวัฒนธรรม
ภายในชุมชน ที่ยังคงเอื้อประโยชน์และทรงคุณค่า
แก่ชาวไทยเชื้อสายจีนฮากกา

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า พัฒนาการเครือข่าย
ของชาวจีนฮากกาในพื้นที่หาดใหญ่และสามจังหวัด
ชายแดนภาคใต้ มีหลากหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็น
สมาคม ชมรม มูลนิธิหรือกลุ่มต่าง ๆ การรวมกลุ่ม
ของชาวจีนฮากกาเป็นการรวมตัวกันเพื่อสืบสาน
ประเพณีวัฒนธรรม รักษาผลประโยชน์ร่วมกัน
แก้ปัญหาาร่วมกัน และมีการเอื้อเพื่อช่วยเหลือซึ่งกัน
และกัน และบางกลุ่มรวมตัวกันเพื่อต่อรองและ
ติดต่อประชาสัมพันธ์กับสังคมภายนอก เพราะการ
รวมตัวกันเป็นกลุ่มต่าง ๆ จะทำให้กลุ่มหลอมรวม
กันเป็นเสียงเดียวที่มีน้ำหนักและมีพลังในการ
ต่อรองกับบุคคลและองค์กรภายนอก โดยเฉพาะใน
การต่อรองและสร้างความสัมพันธ์กับสมาคม
ต่าง ๆ และองค์กรของรัฐบาล เมื่อต้องการติดต่อ
สัมพันธ์กับสังคมภายนอกเพื่อขยายบทบาทและ
สร้างชื่อเสียงให้กับสมาคม กลุ่มต่าง ๆ ต้องมีการ
ร่วมมือกับสมาคม ชมรมและมูลนิธิ หรือองค์กร
ต่าง ๆ เพื่อให้ได้ร่วมทำกิจกรรม ไม่ว่าจะทางด้านสังคม
วัฒนธรรม การศึกษา เศรษฐกิจและเมื่อเกิดปัญหา
ขึ้นชาวจีนฮากกาจึงต้องพยายามแก้ปัญหาต่าง ๆ

ด้วยตนเองก่อนเป็นอันดับแรก ไม่ใช่เมื่อมีปัญหา
เกิดขึ้นจะคอยพึ่งพาสมาคมต่าง ๆ และภาครัฐเข้า
มาให้ความช่วยเหลือ กลุ่มต่าง ๆ ของชาวจีนฮากกา
ในพื้นที่ ในปัจจุบันที่มีการดำเนินงานและยัง
เคลื่อนไหวอยู่ในพื้นที่ภาคใต้ตอนล่าง ได้แก่
สมาคมฮากกาที่เมืองหาดใหญ่ เบตง สุโขทัย-โลก
พัทลุง ตรัง สงขลา คลองแงะ และปัตตานี สมาคม
บันชั้นซึกแห่งประเทศไทย สมาคมเพียวโจวรวมมิตร
ชมรมเหมยโจวและ มูลนิธิอื่น ๆ ในเมืองหาดใหญ่
ซึ่งมีชาวจีนฮากกาอยู่เป็นชุมชนมากที่สุดในภาคใต้
ตอนล่าง ดังที่นางเหมยซิว แซ่ซิว ชาวไทยเชื้อสาย
จีนฮากการุ่นที่ 2 ของอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี
(ผู้ให้สัมภาษณ์) Ma Guitong (ผู้สัมภาษณ์) ที่บ้าน
เลขที่ 20/22 ถนนกะละพอ อำเภอเมือง จังหวัด
ปัตตานี เมื่อวันที่ 18 สิงหาคม พ.ศ. 2559 กล่าวถึง
เครือข่ายทางเศรษฐกิจที่ไม่เป็นทางการในเมือง
ปัตตานีว่า พื้นฐานเศรษฐกิจที่เป็นเส้นทางหล่อเลี้ยง
ชีวิตชาวไทยเชื้อสายจีน รวมถึงชาวจีนฮากกาแบบ
เราในพื้นที่จังหวัดปัตตานีนั้น เป็นเศรษฐกิจของ
ระบบตระกูลแซ่ในเครือญาติ (บรรพบุรุษแซ่เดียวกัน)
และเป็นเศรษฐกิจของระบบพวกพ้องในเครือเพื่อน
(เพื่อนฝูงเดียวกัน) เป็นความสัมพันธ์ใกล้ชิดขั้นพื้นฐาน
ที่คอยช่วยเหลือและให้การพึ่งพาทางเศรษฐกิจอย่าง
เต็มที่ในรูปแบบของเครือข่ายทางสังคม เช่น เครือข่าย
ความเชื่อเดียวกัน เครือข่ายความสัมพันธ์ในรูปแบบ
ผูกญาติกันโดยการเจ็ยบาย หรือการแต่งงานกัน
เครือข่ายธุรกิจ เครือข่ายอาชีพ และเครือข่ายมูลนิธิ
เป็นต้น และเนื่องจากว่า เครือข่ายทางสังคมและ
วัฒนธรรมมีความสัมพันธ์กับผู้คนในฐานะที่เป็น
สื่อกลางการสร้างกิจกรรมร่วมเพื่อความอยู่รอดและ
การพัฒนา ดังนั้น การต่อสู้กับสภาพแวดล้อมและ
ความเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา จึงต้องอาศัยเครือข่าย
ทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีทั้งในรูปแบบของความเป็น

เครือข่ายาคิ ความเป็นเพื่อน ความเป็นมิตร ความเป็นจีน ความเป็นฮากกา หรือการมีผลประโยชน์ร่วมกันเป็นหลัก โดยเฉพาะการสร้างเครือข่ายที่เป็นพรรคพวกบนระบบพวกพ้อง ซึ่งนอกจากจะทำหน้าที่เป็นตัวประสานความสัมพันธ์ของสมาชิกทุกคนแล้วยังเป็นเครือข่ายส่งผ่านข้อมูลที่เป็นเวทีปรึกษาหารือ

หรือเป็นผู้ส่งผ่านข้อมูลส่วนตัวของแต่ละคน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของทางเศรษฐกิจ ชีวิตความเป็นอยู่หรือแม้แต่การทำงาน โดยมีอุดมการณ์ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่วัฒนธรรมร่วมกัน คือ “การอยู่ร่วมกันเพื่อความอยู่รอดและการพัฒนา” ■

เอกสารอ้างอิง

- ถ่องแท้ รจนา สันนท์. (2507). *ชีวประวัติชุมชนนิพัทธ์จีนนครผู้พัฒนาเมืองหาดใหญ่*. กรุงเทพฯ: ไทยวิจิตรศิลป์การพิมพ์.
- ภูวดล ทรงประเสริฐ. (2519). *นโยบายของรัฐบาลที่มีต่อชาวจีนในประเทศไทย (พ.ศ.2475-2500)*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศุภการ สิริไพศาล อภิเชษฐ กาญจนดิฐ พรชัย นาคสีทอง และสุมาลี ทองดี. (2548). *ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนชาวจีนเมืองหาดใหญ่อดีตถึงปัจจุบัน* (รายงานการวิจัย). สงขลา: ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยทักษิณ.
- ศุลีมาน นฤมล วงศ์สุภาพ. (2547ก). *เมืองหาดใหญ่ คนจีนกับการสร้างเมืองการค้าในภาคใต้* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- สนธยา พลศรี. (2550). *เครือข่ายการเรียนรู้ในงานพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- สระอนันต์ ดือระ. (2556). *The other Chinese within: เรื่องเล่าของคนจีนในชุมชนมลายูปาตานี*. โครงการวิจัย. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. (2537). *ผู้คนและวัฒนธรรมภาคใต้ฝั่งตะวันตก, วารสารทักษิณคดี*. 3(3), 36-44.
- อิทธิพล เพชรศิริ. (2556). *วัฒนธรรมธุรกิจของชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา* (วิทยานิพนธ์ ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). สงขลา : มหาวิทยาลัยทักษิณ.